

Verlag Verantwoord Beleggen

bpfBOUW 2020

bpfbouw.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Doelstellingen en resultaten	6
1. Onze aanpak op hoofdlijnen	12
2. Focusthema's	20
Veilige arbeidsomstandigheden	22
Duurzame leefomgeving	28
Bijdragen aan de energietransitie	34
Zorgvastgoed	40
3. Uitsluiten	44
4. Beleggen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen	46
5. Aandacht voor milieu, maatschappij en goed bestuur	52
6. Invloed uitoefenen	58
7. Samenwerken in duurzaamheid	62
Bijlagen	
1. Over dit verslag	66
2. Inspelen op klimaatrisico's en -kansen	70
3. Meetmethode van de CO ₂ -voetafdruk	76
4. Gebruikte afkortingen	84
5. Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant	85

Terugkijken en de blik vooruit

Het jaar 2020 was het laatste in de beleidsperiode 2016–2020 voor verantwoord beleggen. In dit verslag maken we de balans op. Wat hebben onze inspanningen opgeleverd? Is het gelukt om de doelstellingen te realiseren? Waar ging het anders dan verwacht? En welke lessen voor de toekomst hebben we geleerd?

Van onze twaalf duurzame doelstellingen voor 2020 zijn er negen gehaald en drie niet. Een aantal doelstellingen is zelfs ruim behaald. Dat geldt onder andere voor beleggingen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, zonnepanelen op ons Nederlandse vastgoed en de verlaging van de CO₂-voetafdruk van onze aandelenbeleggingen. Deze resultaten stemmen tot tevredenheid.

Lessen voor de toekomst

Tegelijkertijd komt de vraag op of sommige doelstellingen niet ambitieuzer hadden gekund. Vooraf is dat lastig vast te stellen, want niet alles is van tevoren te voorzien. Een van de lessen die we hebben geleerd, is dat we in de nieuwe beleidsperiode (2021–2025) het beleid en de doelstellingen jaarlijks zullen evalueren. Op die manier kunnen we tijdig bijsturen als blijkt dat doelstellingen niet ambitieus genoeg zijn.

Focus op de praktijk

In dit verslag vormen de 'tien handvatten' van ons verantwoord beleggingsbeleid de rode draad. Aan de hand daarvan laten we zien hoe bpfBOUW – samen met onze vermogensbeheerders – invulling geeft aan de ambitie om verantwoord te beleggen. Ook laten we zien met welke uitdagingen en dilemma's we te maken krijgen. De focus ligt op voorbeelden uit de praktijk: van beleggingen, van dialoog met bedrijven en van thema's waaraan we extra aandacht geven.

Actualiteiten en trends

Vanaf maart 2020 hield de coronacrisis de wereld in haar greep; wereldwijd moesten medische voorzieningen in noodtempo worden uitgebreid, ontwikkelde thuiswerken zich tot het 'nieuwe normaal' en bundelden wetenschappers hun krachten om zo snel mogelijk een werkend vaccin te ontwikkelen.

Doordat veel landen – ook Nederland – een lockdown afkondigden, kwamen bovendien grote delen van het maatschappelijke en economische leven tot stilstand.

In dit verslag staan we stil bij de gevolgen van de coronacrisis voor de beleggingen van bpfBOUW. Zowel de vastgoed- als aandelenmarkten zijn veerkrachtig gebleken. In deze crisis geven we uitdrukkelijk invulling aan onze rol als betrokken langetermijnbelegger. Zo treden we in gesprek met getroffen huurders van onze vastgoedbeleggingen en investeren we via 'corona-obligaties' in bijvoorbeeld uitbreiding van de medische zorg, financiële ondersteuning van ondernemers en baanbehoud voor werknemers. Daarnaast nemen we u mee in de beleggingskansen en –risico's die samenhangen met trends en ontwikkelingen op de lange termijn, zoals klimaatverandering, de kringlooeconomie (circulair bouwen) en de krapte op de woningmarkt.

Nieuwe stap

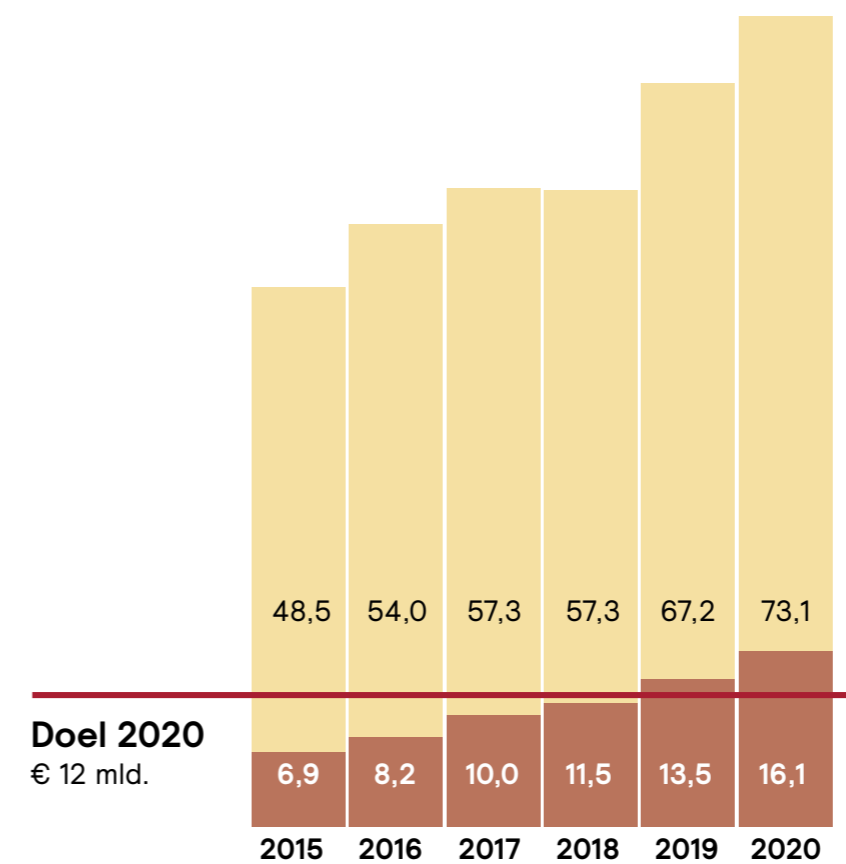
BpfBOUW blijft zich op het gebied van verantwoord beleggen steeds ontwikkelen. Daar krijgen we ook waardering voor, zoals blijkt uit onze tweede plaats in de jaarlijkse VBDO-verkiezing van duurzame Nederlandse pensioenfondsen. In 2021 publiceren we nieuw beleid voor verantwoord beleggen (2021–2025). De uitkomsten van onderzoek onder deelnemers naar hun opvattingen over verantwoord beleggen zijn meegenomen bij het vormgeven van het nieuwe beleid. Daarmee zetten we opnieuw een stap op de eerder ingezette weg naar een steeds meer verantwoorde en duurzame beleggingsportefeuille.

Bestuur bpfBOUW

In 2020 maken we de balans op van het verantwoord beleggen-beleid 2016-2020. De meeste doelstellingen zijn gehaald, soms zelfs ruim. Maar er waren ook doelstellingen waarbij we ondanks onze inspanningen toch niet het gehoopte resultaat hebben behaald. Verderop in dit verslag lichten we de doelstellingen en behaalde resultaten toe.

Duurzaam beleggen

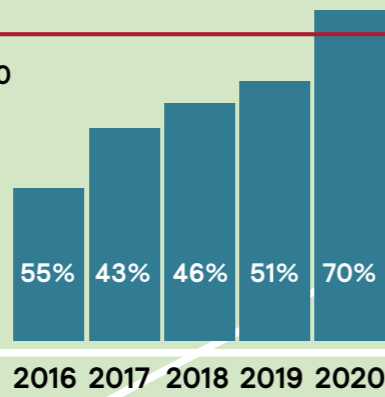
- beleggingen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen in € mld.
- totaal belegd vermogen in € mld.

Doelstellingen en resultaten per focusthema

Veilige arbeidsomstandigheden

Percentage bouwplaatsen aangemeld als Bewuste Bouwplaats

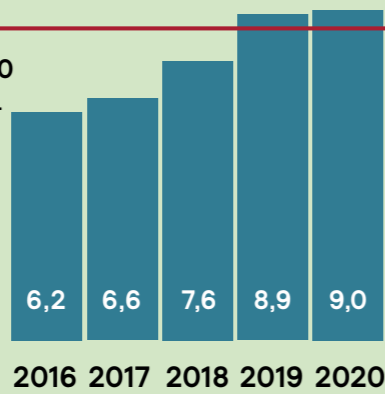
Doel 2020
65%

Duurzame leefomgeving

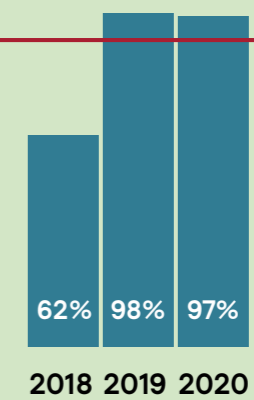
Belegd in duurzaam vastgoed in € mld.

Doel 2020
€ 8,5 mld.

Nederlands vastgoed met een breed duurzaamheidslabel (BREEAM of GPR)

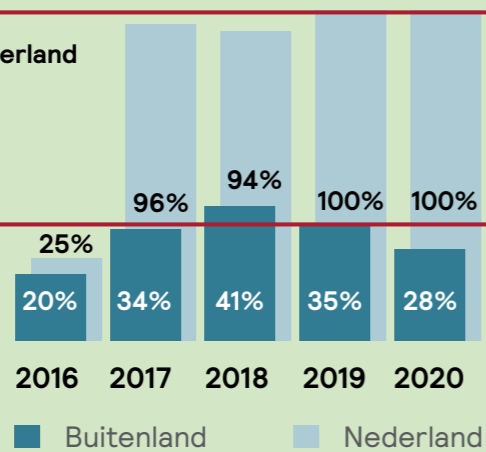
Doel 2020
90%

Vastgoed met minimaal 4 GRESB-duurzaamheidssterren

Doel Nederland 2020
100 %

Doel Buitenland 2020
35 %

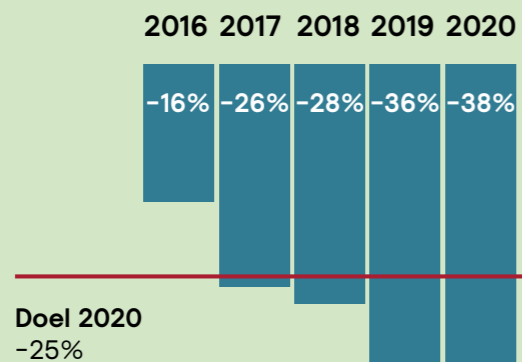
Toename Nederlandse huurwoningen € 737 tot € 1000/maand) sinds 2019

Doel 2020
1.000

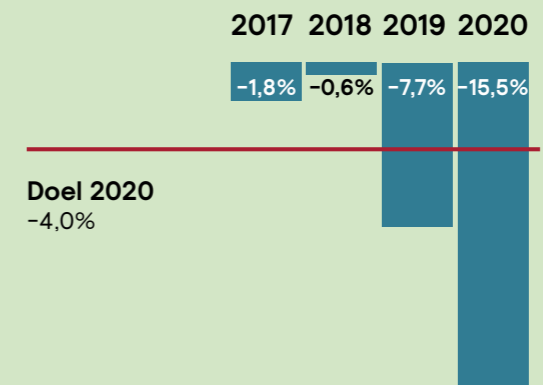

Bijdragen aan de energietransitie

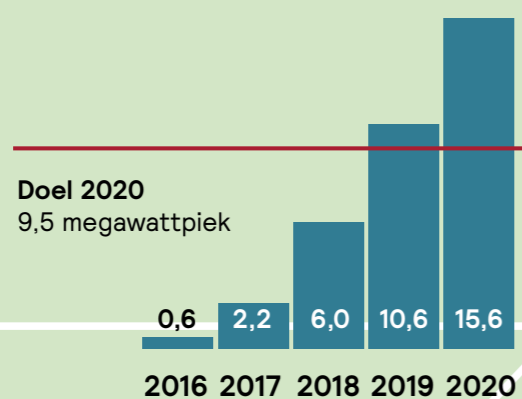
CO₂-voetafdruk van de aandelenbeleggingen (t.o.v. 2015)

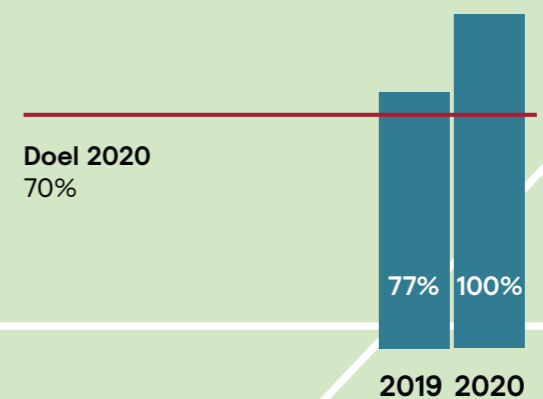
Energieverbruik Nederlands vastgoed (t.o.v. voorgaande jaar)

Capaciteit aan zonnepanelen op Nederlandse vastgoedbeleggingen in megawattpiek

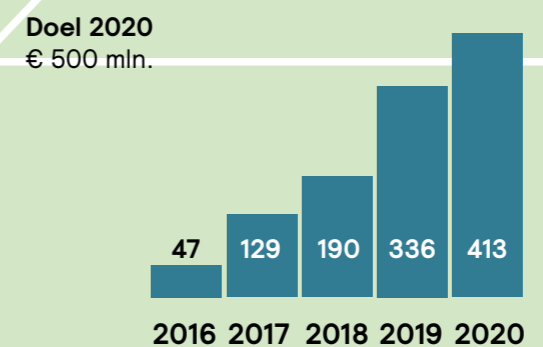

Nieuw te tekenen acquisities BENG (Bijna Energie Neutraal Gebouw)

Zorgvastgoed

Belegd in zorgvastgoed in € mln.

Onze aanpak op hoofdlijnen

BpfBOUW wil de pensioeninleg van deelnemers en werkgevers verantwoord beleggen. Zo kunnen ook toekomstige generaties van hun pensioen genieten in een prettig leefbare wereld.

BpfBOUW belegt de pensioenpremies van werknemers en werkgevers. Bijvoorbeeld in vastgoed, aandelen en obligaties. Dat doen we omdat beleggen op lange termijn meer oplevert dan sparen. Wij willen dat bedrijven en (vastgoed)projecten waarin we beleggen

verantwoord omgaan met mens en milieu, en dat ze goed worden bestuurd. Dit wordt ook wel ESG (Environment, Social & Governance) genoemd. Zo zorgen we voor een goed pensioen voor onze deelnemers én dragen we bij aan een duurzame toekomst.

Wat betekent duurzaam en verantwoord beleggen voor het rendement?

Het is de overtuiging van BpfBOUW dat bedrijven die aandacht hebben voor ESG een beter en bestendiger toekomstperspectief hebben en daardoor gemiddeld beter presteren en minder risico met zich meebrengen dan bedrijven die dat niet doen.¹ Dit blijkt ook uit recent wetenschappelijk onderzoek (2019) van de Universiteit van Tilburg.²

Onze vermogensbeheerder APG heeft eind 2020 een dashboard ontwikkeld dat inzicht geeft in het effect van uitsluiten (zie hoofdstuk 3) en insluiten (zie hoofdstuk 5) op het rendement van onze aandelenportefeuille. We vergelijken het rendement op onze aandelen met een marktgemiddelde (benchmark) waarin ook aandelen zitten waarin we niet beleggen. Over de afgelopen twee jaar is het effect op het rendement licht positief. Maar conclusies over het effect op het pensioenrendement op de lange termijn kunnen pas worden getrokken als we over een langere periode hebben gemeten.

APG werkt ook aan een methode om na te gaan wat het effect is van andere instrumenten voor duurzaam en verantwoord beleggen op risico en rendement.

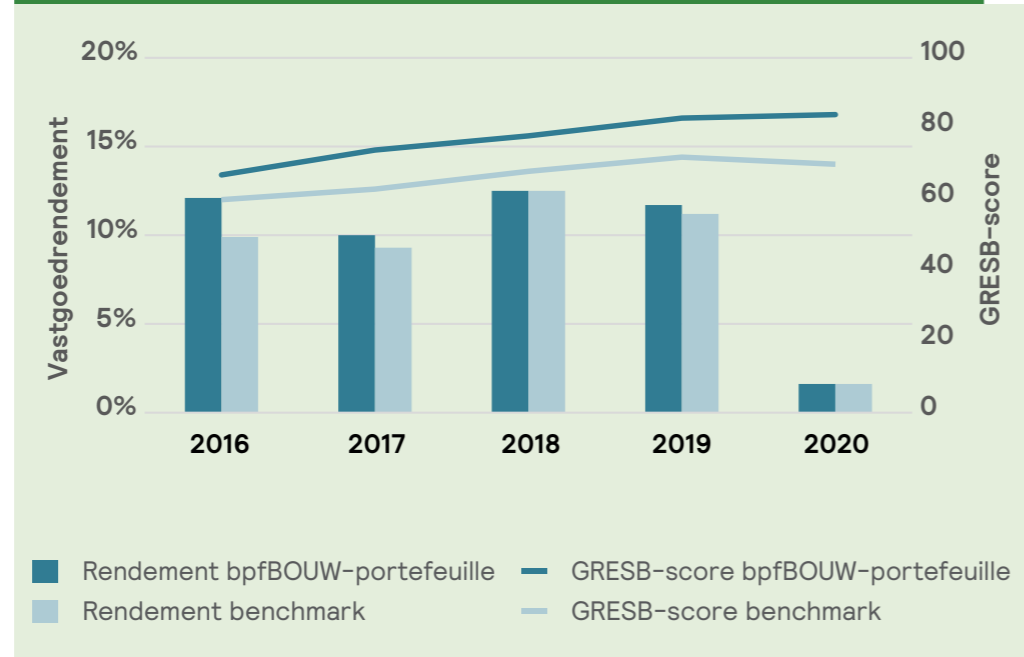
Uit het onderzoek van de Universiteit van Tilburg blijkt ook dat door verduurzaming van vastgoed het indirecte rendement (de waarde van het vastgoed) toeneemt. Volgens deze studie draagt verduurzaming bij aan een toename van het indirecte rendement door hogere huuropbrengsten en daarmee een verbetering van de kasstroom.

Onze vermogensbeheerder voor vastgoed Bouwinvest constateert soortgelijke resultaten. In de figuur hieronder worden de financiële en duurzaamheidsprestaties van onze vastgoedbeleggingen vergeleken met het marktgemiddelde. De resultaten geven geen aanleiding te veronderstellen dat onze (extra) aandacht voor milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur ten koste gaat van het financiële rendement. De daling van het rendement op onze vastgoedbeleggingen in 2020 komt door de effecten van de coronacrisis.

¹ Dit is vastgelegd in onze beleggings-overtuiging voor verantwoord beleggen, die is opgenomen in het [Verantwoord Beleggen beleid](#).

² In 2019 onderzocht hoogleraar Kees Koedijk (Universiteit van Tilburg) wat de wetenschappelijke literatuur zegt over de gevolgen van duurzaam en verantwoord beleggen voor risico en rendement. [Koedijk zegt dat uit het overgrote deel van de studies een neutraal of positief effect blijkt.](#)

Financiële en duurzaamheidsprestaties vastgoed

Missie en doelstellingen

Het vertrekpunt voor alle beleid van bpfbouw staat beschreven in onze missie. Wij streven naar een goed en betaalbaar pensioen voor (oud-) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers, nu en in de toekomst. Daarnaast willen we een betrokken pensioenfonds zijn dat in verbinding staat met alle belanghebbers bij ons fonds. Tot slot staat bpfbouw voor eenvoud en transparantie.

Ons beleid voor verantwoord beleggen 2016-2020 heeft drie doelstellingen:

- Het verbeteren van het financiële rendement, rekening houdend met de risico's;
- Blijk geven van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- Bijdragen aan de integriteit van de financiële markten.

Tien handvatten

Onze doelstellingen voor verantwoord beleggen zijn vertaald in tien 'handvatten'. Deze zijn een leidraad voor bpfbouw en onze vermogensbeheerders APG en Bouwinvest³ bij het vormgeven van verantwoord beleggen in de praktijk.

Focusthema's

1. Door te focussen op thema's kunnen we concreet bezig zijn en vergroten we onze herkenbaarheid.

[Lees hierover in hoofdstuk 2](#)

Uitsluiten

2. We verwachten dat bedrijven handelen met respect voor de uitgangspunten van de UN Global Compact.
3. We beleggen niet in bedrijven die producten maken die volgens de Nederlandse wet of internationale regels verboden zijn.
4. We beleggen niet in staatsobligaties van landen waarvoor een wapenembargo geldt van de VN-Veiligheidsraad of de Europese Unie.

[Lees hierover in hoofdstuk 3](#)

Beleggen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

5. We zijn actief op zoek naar aantrekkelijke beleggingen die duurzaamheid bevorderen.

[Lees hierover in hoofdstuk 4](#)

Sturen op aandacht voor milieu, maatschappij en goed bestuur

6. Inzicht in de prestaties van bedrijven op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur maakt het ons mogelijk gericht te kiezen.

[Lees hierover in hoofdstuk 5](#)

Invloed uitoefenen

7. We gebruiken onze invloed om duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur te stimuleren.

8. We maken actief gebruik van onze aandeelhoudersrechten.

[Lees hierover in hoofdstuk 6](#)

Samenwerken in duurzaamheid

9. Samen met andere beleggers maken we ons sterk voor betrouwbare regelgeving voor duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur.

10. We dragen ons beleid voor verantwoord beleggen actief uit om duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur te bevorderen.

[Lees hierover in hoofdstuk 7](#)

³ Bouwinvest Real Estate Investors ('Bouwinvest') beheert onze vastgoedbeleggingen. APG beheert alle overige beleggingen. Waar in dit verslag wordt gesproken van uitvoering of beheer, is APG of Bouwinvest de uitvoerder of beheerder.

Aansluiten bij regelgeving

Regelgevers, toezichthouders en pensioenfondsen zelf letten steeds meer op de zorgvuldige uitvoering van verantwoord beleggen. BpfBOUW heeft in 2020 verder invulling gegeven aan de verplichtingen die voortkomen uit het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen en het Nederlandse Klimaatakkoord (hoofdstuk 7).

Ook heeft bpfBOUW voorbereidingen getroffen voor de inwerkingtreding van de EU Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), die is ingegaan per maart 2021. Hierin staan eisen aan pensioenfondsen bij de informatieverstopping over de duurzaamheid van beleggingen. De SFDR overlapt deels met het IMVB-convenant, maar er zijn ook verschillen.

Eén-na-duurzaamste pensioenfonds van Nederland

BpfBOUW behaalde in 2020 opnieuw de tweede plaats in de ranglijst van duurzame Nederlandse pensioenfondsen. In de jaarlijkse lijst van VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling) behaalde we 4 van de maximaal haalbare 5 punten. Net als in 2019 moest bpfBOUW alleen ambtenarenpensioenfonds ABP voor zich dulden. De hoge plek op de ranglijst laat zien dat bpfBOUW op de goede weg is als het om verantwoord beleggen gaat.

BpfBOUW kreeg in 2020 bovendien opnieuw de hoogste (A+) beoordeling van de Principles for Responsible Investing (PRI). Dit is een internationaal netwerk van beleggers en vermogensbeheerders. Door onze duurzaamheidsprestaties te vergelijken met andere fondsen wordt duidelijk op welke onderdelen we ons nog kunnen verbeteren.

Impact van de Covid-19-pandemie

De lockdown in reactie op de Covid-19-pandemie hield in februari en maart 2020 de financiële markten in zijn greep. Doordat de economie vrijwel stil kwam te liggen, zagen bedrijven hun inkomsten ineens wegvallen. Wereldwijd verloren aandelen in die periode een derde van hun waarde. Opmerkelijk snel wisten de financiële markten van die klap te herstellen. Overheden – ook in Nederland – kwamen met ongekende steunpakketten om bedrijven door de crisis te loodsen en werkgelegenheid te behouden. Al in augustus bereikte de aandelenindex MSCI World nieuwe records. Die opgaande trend zette in de rest van het jaar door.

Dat neemt niet weg dat er grote verschillen zijn in de impact van de crisis op bedrijven. De grote tech-bedrijven en producenten van software deden het goed. Dat geldt ook voor online winkelbedrijven en pakketbezorgers, die juist profiteerden van de lockdown. Daar tegenover staan sectoren die juist hard werden geraakt, zoals olie & gas, luchtvaart en toerisme.

De economische neergang had uiteraard ook gevolgen voor onze beleggingen in vastgoed. Ook hier geldt dat het ene deel van de markt harder is getroffen dan het andere. Over het geheel genomen is de sector veerkrachtig gebleken; naar verwachting zal de sector herstellen en weer een stabiele groei laten zien als de pandemie eenmaal achter de rug is. De vastgoedmarkt blijft nieuwe beleggers aantrekken, onder andere vanwege de solide basis en de gunstige rendementsvooruitzichten op de lange termijn in vergelijking met andere beleggingscategorieën.

Door de crisis is de aandacht voor verantwoord ondernemen eerder toegenomen dan verminderd. De gedachte wint terrein dat de Covid-19-pandemie ook kansen biedt om onze economie op een betere, duurzame leest te schoeien. De Europese Unie heeft het herstel bijvoorbeeld uitdrukkelijk gekoppeld aan de vergroening van de Europese economie.

Dat veel bedrijven te maken kregen met sterk teruglopende inkomsten had soms gevolgen voor de uitkering van het beloofde dividend (winstdeling). Ook waren er bedrijven die extra kapitaal moesten ophalen, wat in de regel niet gunstig is voor de bestaande aandeelhouders. Het kan in het belang van deelnemers zijn om in te stemmen met een lagere winstuitkering of de uitgifte van nieuwe aandelen. Voorwaarde is dat het bedrijf in de kern gezond is en dat de vooruitzichten op de lange termijn verbeteren. APG heeft voorstellen voor het verlagen van het dividend of uitgifte van nieuwe aandelen per geval beoordeeld.

In maart drong APG er samen met andere grote beleggers bij bedrijven op aan om de sociale gevolgen van de crisis te beperken en de gezondheid van werknemers voorop te stellen. Ook werd bedrijven gevraagd om zo veel mogelijk te voorkomen dat werknemers, leveranciers en klanten in financiële problemen zouden raken. Onze vermogensbeheerder sprak ook individuele bedrijven aan op hun verantwoordelijkheid, zoals Amazon (zie hoofdstuk 7).

Door de uitbraak van de Covid-19-pandemie lagen de vastgoedinvesteringen in de eerste helft van 2020 op een laag niveau. In afwachting van duidelijkheid over de impact van de crisis op de waardering van vastgoed, stelde Bouwinvest nieuwe acquisities uit. Maar de investeringen herstelden zich in de tweede helft van het jaar. Daardoor zijn er – over heel 2020 – in de gehele portefeuille toch iets meer acquisities gedaan dan vooraf gepland.

Bouwinvest heeft tijdens de crisis intensief en direct contact onderhouden met huurders, met name van de meest getroffen Nederlandse vastgoedfondsen (Hotel Fund, Retail Fund en Office Fund). Samen met huurders is gekeken hoe de kasstromen van zowel huurder als het fonds stabiel kunnen blijven en faillissementen zoveel mogelijk worden voorkomen. Hiervoor is met een aantal huurders speciale afspraken gemaakt.

In 2020 gaf een groeiend aantal banken, bedrijven en overheidsinstanties zogenaamde Covid-19-obligaties uit. Deze leningen worden onder andere gebruikt voor het financieren van noodmaatregelen en steunpakketten voor getroffen sectoren. Ook wij beleggen in deze obligaties (zie hoofdstuk 4). Volgens de Amerikaanse organisatie Responsible Asset Allocation Initiative is APG wereldwijd een van de twee vermogensbeheerders die het meeste doen om de gevolgen van de Covid-19-pandemie aan te pakken.⁴

⁴ [RAAI, 'Asset Owners are adapting ESG frameworks to respond to Covid-19.'](#)

ESG-risico's

BpfBOUW wordt zich steeds meer bewust van de mogelijke ESG-risico's in de beleggingsportefeuille. Daarom is ESG als beleggingsrisico opgenomen in de risicotaxonomie van het fonds.⁵ Wet- en regelgeving brengt ook met zich mee dat we nieuwe en opkomende risico's (waaronder risico's die verband houden met mens, milieu en goed bestuur) voor onze beleggingen identificeren.

Voorbeelden van belangrijke ESG-risico's die bpfBOUW heeft vastgesteld, zijn klimaatverandering en arbeidsomstandigheden.

Klimaatrisico's

Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor de samenleving en economie, en dus ook voor beleggers. BpfBOUW belegt in de hele wereld en heeft een gespreide portefeuille. Daarom verwachten we dat de gevolgen van klimaatverandering en de energietransitie zich geleidelijk doen gelden. Wel blijven we waakzaam voor plotselinge, onverwachte veranderingen. Onze vermogensbeheerders brengen klimaatrisico's in kaart en nemen maatregelen om die te verminderen. We rapporteren over klimaatrisico's volgens het raamwerk van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD). Meer hierover in bijlage 2 van dit verslag.

Arbeidsomstandigheden

BpfBOUW vindt dat iedereen in veilige, gezonde en goede omstandigheden moet kunnen werken. Helaas is dat lang niet altijd het geval. Volgens cijfers van de internationale arbeidsorganisatie vallen er jaarlijks wereldwijd miljoenen doden en gewonden door ongevallen op het werk. Deelnemers van bpfBOUW geven aan veiligheid en gezondheid op het werk een belangrijk thema te vinden.

De Covid-19-pandemie heeft de kwetsbaarheid van werknemers en het belang van werkzekerheid en eerlijke lonen nog sterker op de kaart gezet. Veel mensen raakten hun baan kwijt, hadden van de ene op de andere dag geen inkomen meer en geen mogelijkheid om dat zelf op te vangen. Dit treft juist werknemers die, bijvoorbeeld vanwege een flexibel dienstverband, toch al in een kwetsbare positie zitten.

BpfBOUW zet in op eerlijk betaald werk op een veilige werkplek. Dat is ook belangrijk voor ons als belegger; bedrijven die niet zorgvuldig omgaan met hun werknemers lopen meer risico op bijvoorbeeld bedrijfsontbrekingen en aantasting van hun reputatie. Goede arbeidsomstandigheden zijn dan ook essentieel voor alle bedrijven waarin we beleggen.

APG voert regelmatig gesprekken over arbeidsomstandigheden met bedrijven waarin wij beleggen. In ons beleid voor verantwoord beleggen 2021-2025 (zie volgende pagina) zal specifiek aandacht zijn voor eerlijk en veilig werken.

Nieuw beleid 2021-2025

Op 31 december 2020 eindigde de huidige beleidsperiode van ons verantwoord beleggingsbeleid. In dit verslag blikken we terug op de resultaten die bpfBOUW in deze periode heeft behaald.

Voor bpfBOUW stond 2020 onder andere in het teken van de ontwikkeling van een nieuw beleid voor verantwoord beleggen (2021-2025). In juni heeft bpfBOUW samen met APG onderzoek gedaan onder deelnemers en andere stakeholders van bpfBOUW naar de duurzame onderwerpen die voor hen van belang zijn. Het onderzoek werd gedaan onder bijna duizend deelnemers, enkele grote werkgevers in de bouwsector, experts en het Verantwoordingsorgaan. Ook is nagegaan welke onderwerpen de meeste maatschappelijke impact hebben (meer hierover in bijlage 1).

De uitkomsten hebben een belangrijke rol gespeeld bij het vaststellen van thema's en prioriteiten voor het verantwoord beleggingsbeleid 2021-2025. In het nieuwe beleid scherpen we bestaande doelstellingen aan én komen we met nieuwe doelstellingen. Het nieuwe beleid maken we in 2021 bekend.

⁵ In de risicotaxonomie zijn de belangrijkste risico's van het fonds opgenomen.

Focusthema's

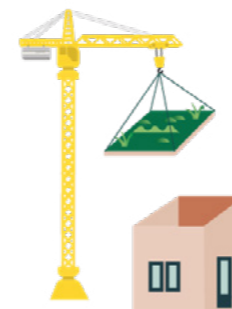

Door extra aandacht te geven aan vier thema's die onze deelnemers en andere stakeholders belangrijk vinden, vergroten we onze herkenbaarheid als betrokken pensioenfonds. Voor deze thema's zijn specifieke doelstellingen vastgesteld.

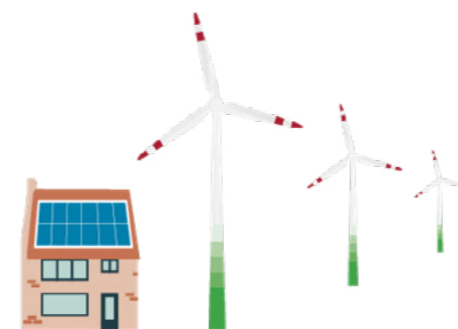
1. Veilige arbeidsomstandigheden

2. Duurzame leefomgeving

3. Bijdragen aan de energietransitie

4. Investeren in zorgvastgoed

Veilige arbeidsomstandigheden

BpfBOUW zet zich in voor veilige arbeidsomstandigheden, onder andere in de bouw. Voor onze deelnemers is dat een belangrijk thema.

Wat hebben we bereikt?

- 70% van de bouwplaatsen in onze vastgoedportefeuille is aangemeld als Bewuste Bouwplaats
- We dringen aan op veilige arbeidsomstandigheden bij bedrijven in de bouw, scheepsbouw en kledingindustrie

Veiligheid in vastgoed: Bewuste Bouwplaatsen

In de bouw vinden relatief veel ongevallen plaats. Dat heeft grote persoonlijke, maatschappelijke en financiële gevolgen. BpfBOUW vindt dat wie in de bouw werkt dat veilig moet kunnen doen. Via onze vastgoedbeleggingen dragen we bij aan een veilige en toekomstbestendige bouwsector.

In 2020 waren 28 bouwplaatsen in onze portefeuille aangemeld als Bewuste Bouwplaats. Op basis van de aankoopprijs komt dit neer op 70% van de bouwplaatsen. Onze doelstelling voor 2020 – 65% van de bouwplaatsen is een Bewuste Bouwplaats – is daarmee behaald. Dit komt vooral doordat bij recent verworven projecten extra aandacht is besteed aan deelname.

Voor Bewuste Bouwplaatsen geldt dat op en rond de bouwplaats de Bewuste Bouwers Gedragscode van toepassing is.⁶ Deze stimuleert maatregelen boven de (wettelijke) norm en is een instrument om bedrijven aan te zetten tot verbeteringen. Bouwinvest is veelal niet rechtstreeks de opdrachtgever; in onderhandelingen met de projectontwikkelaar wordt aanmelding als Bewuste Bouwplaats als een van de eisen meegenomen.

Bouwinvest neemt bij nieuwe acquisities de voorwaarde op dat bouwplaatsen worden aangemeld bij de Stichting Bewuste Bouwers. Ook moet een bouwplaatscertificering worden behaald en worden gestreefd naar een bovengemiddelde score. Daarnaast schakelt Bouwinvest externe bouwmanagementbureaus in om toezicht te houden op voortgang, kwaliteit en veiligheid van de bouwprojecten.

Veiligheid bij internationaal vastgoed

Voor onze internationale vastgoedinvesteringen houdt Bouwinvest in de gaten hoe lokale partners omgaan met veiligheid op de bouwplaatsen van nieuwbouw en grote renovatieprojecten. Ook wordt gekeken op welke onderwerpen beleid wordt gevoerd en gaan we waar nodig met ontwikkelaars in gesprek. In 2020 brachten vertegenwoordigers van Bouwinvest een bezoek aan de bouwplaats van 'The Spiral' in New York. Bouwvakkers werden daar met behulp van een virtual reality-bril getraind om op zeer grote hoogte veilig stalen balken te plaatsen.

⁶ www.bewustebouwers.nl/gedragscode. De code biedt het projectteam – van timmerman tot projectmanager – handvatten voor bewust werken, met oog voor omgeving, milieu, veiligheid en beperking van de overlast.

Veiligheid bij bouwbedrijven

APG vraagt van bouwbedrijven dat ze:

- een gezondheids- en veiligheidsbeleid publiceren, ook voor onderaannemers;
- gegevens over gezondheid en veiligheid op de werkvloer openbaar maken;
- doelstellingen formuleren om het aantal dodelijke slachtoffers en de verloren bedrijfstijd door ongevallen terug te brengen.

APG voert sinds 2017 gesprekken over gezondheid en veiligheid met negen grote bouwbedrijven.

Resultaten engagement met bouwbedrijven

	betere veiligheids-systemen	meer locaties extern gecertificeerd	minder bedrijfstijd verloren door ongevallen	lagere sterftecijfers
Berkeley			✓	✓
China Communications Construction	✓			
China State Construction International	✓			
Ferrovial		✓	✓	
Hochtief			✓	✓
Lennar	✓			
PulteGroup	✓			
Taylor Wimpey	✓		✓	
Vinci	✓	✓	✓	

De uitdagingen voor het vergroten van de veiligheid bij bouwbedrijven zijn:

- het ontbreekt niet aan beleid, procedures en wetgeving voor veilige arbeidsomstandigheden in de bouw; maar voor het écht terugdringen van het aantal ongelukken is een cultuurverandering in de hele keten nodig.
- er is geen eenduidige manier waarop ongevallen worden geregistreerd; dat bemoeilijkt het beoordelen van de vooruitgang bij bedrijven.
- doordat in de sector een zeer groot aantal bedrijven actief is, zal een sectorbreed initiatief om de veiligheid te verbeteren waarschijnlijk nog meer resultaat opleveren.

Veiligheid in de scheepsbouw

In de scheepsbouw vinden relatief veel (dodelijke) ongevallen plaats. Onze vermogensbeheerder dringt daarom al een aantal jaar aan op verbetering van de veiligheid bij vier grote Aziatische scheepsbouwers, waaronder de Koreaanse bedrijven Hyundai Heavy Industries en Samsung Heavy Industries. In de aanpak van APG is een belangrijke rol weggelegd voor grote afnemers van schepen, zoals Shell en BP; zij worden aangespoord om bij hun leveranciers aan te dringen op het verbeteren van de veiligheid.

Wat heeft dit verbetertraject opgeleverd?

- Bij de scheepsbouwers is het bewustzijn over veiligheidsrisico's en de impact daarvan op het bedrijf aanzienlijk toegenomen; meer Aziatische scheepsbouwers hebben zich aangesloten bij internationaal erkende veiligheidsstandaarden.
- Onder invloed van hun grote afnemers hebben de scheepsbouwers beperkt vooruitgang geboekt met het verbeteren van veiligheidsprocedures, trainingen en het openbaar maken van cijfers over ongevallen.
- Het aantal dodelijke ongevallen in de sector is de laatste jaren afgenomen.

Wat zijn de uitdagingen?

- Meer aandacht voor veiligheid lijkt vooral het gevolg van druk uitgeoefend door beleggers en afnemers. Het is de vraag of de sector uit eigen beweging verdere stappen zal zetten als in de toekomst de aandacht van beleggers en afnemers mogelijk afneemt.

Veiligheid in kledingindustrie

Van kledingbedrijven waarin we beleggen, verwachten we dat zij en hun leveranciers beleid hebben voor veilige arbeidsomstandigheden. Sinds 2015 is APG in gesprek met tien kledingbedrijven, waaronder The Gap, Inditex (bekend van Zara) en Nike. Kledingbedrijven hebben doorgaans een groot aantal leveranciers en concurreren hevig op productiekosten. Het gevolg is dat arbeiders vaak in een kwetsbare positie verkeren en onder onveilige omstandigheden moeten werken. Specifieke aandacht was er voor berichten over dwangarbeid van Oeigoeren in de Chinese katoenproductie.

Wat heeft dit verbetertraject opgeleverd?

- Steeds meer merken en winkelketens wegen veiligheid bij hun leveranciers mee bij de aanbesteding van orders.
- Bedrijven investeren meer in training en bewustwording van managers en arbeiders bij hun leveranciers.
- Negen van de tien bedrijven waarmee APG in gesprek is, hebben inmiddels een lijst van leveranciers openbaar gemaakt en het toezicht op de leveranciersketen versterkt.

Wat zijn de uitdagingen?

- Ondanks verbeteringen blijft de werk- en veiligheidssituatie in veel kledingbedrijven slecht. Het snel wisselen van modecollecties ('fast fashion') maakt dat de druk om snel te produceren tegen lage kosten onverminderd hoog blijft.
- Behalve arbeidsomstandigheden is ook de impact op het milieu (afval, gebruik van schaarse grondstoffen) een belangrijk aandachtspunt voor de sector.

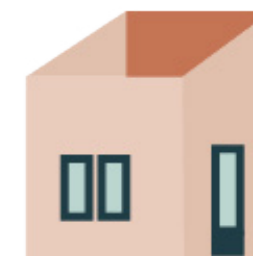
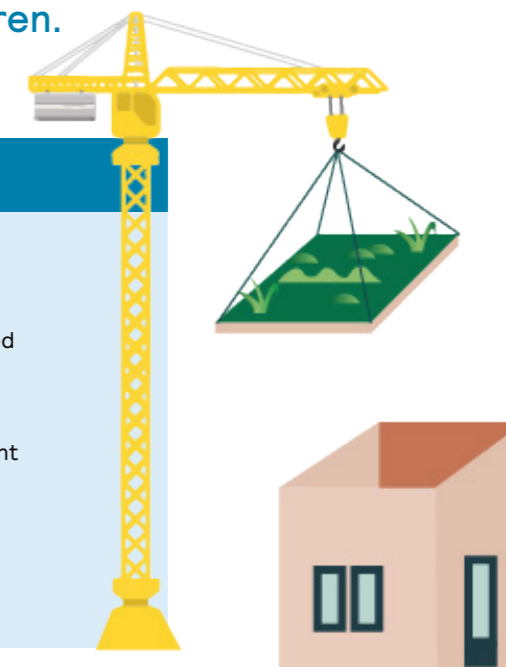
Duurzame leefomgeving

BpfBOUW maakt zich sterk voor een duurzame leefomgeving om in te wonen, werken en recreëren.

Wat hebben we bereikt?

- We beleggen € 9,0 miljard in duurzaam vastgoed
- 100% van ons Nederlandse vastgoed en 28% van ons internationale vastgoed heeft vier of de maximale vijf GRESB-sterren
- In 2019 en 2020 hebben we in totaal 766 huurwoningen in het middensegment toegevoegd aan onze portefeuille⁷
- 97% van onze Nederlandse vastgoedportefeuille heeft een breed duurzaamheidslabel (BREEAM of GPR)

Beleggingen in duurzaam vastgoed

Eind 2020 had bpfBOUW € 9,0 miljard belegd in duurzaam vastgoed. Daarmee bedoelen we vastgoed dat vier of de maximale vijf sterren scoort in het jaarlijkse GRESB-onderzoek. Onze doelstelling om in 2020 wereldwijd € 8,5 miljard te beleggen in duurzaam vastgoed is daarmee behaald. Dit komt vooral door de gestegen waardering van het Nederlandse vastgoed. Duurzaam vastgoed telt mee voor onze beleggingen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Meer hierover in hoofdstuk 4.

Van ons duurzame vastgoed is € 8,0 miljard belegd in Nederland, verdeeld over vijf sectorfondsen. Doordat wij in Nederland - via Bouwinvest - direct investeren in gebouwen en gebieden, is de maatschappelijke meerwaarde door het creëren van een aantrekkelijke en leefbare omgeving in Nederland het grootst. In Nederland schept Bouwinvest zelf de randvoorwaarden en het afwegingskader voor investeringen; bij internationale vastgoedbeleggingen gebeurt dat via lokale managers, waardoor onze invloed kleiner is.

Al ons Nederlandse vastgoed heeft vier of vijf GRESB-sterren. Dit was ook onze doelstelling voor 2020. Alle Nederlandse fondsen waarin wij beleggen, scoorden bovengemiddeld. Twee fondsen zijn zelfs beoordeeld als wereldwijde 'sector leader'.⁸ De grote verbeterslag is naast het verduurzamen van de gebouwen vooral te danken aan een verdere energie- en CO₂-reductie.

Van het internationale vastgoed in onze portefeuille heeft 28% vier of meer sterren. Dit is minder dan de doelstelling van 35% in 2020. Dat de doelstelling niet is gehaald, komt onder andere door aanpassingen van de GRESB-beoordeling, waardoor ook veel andere deelnemende fondsen dit jaar lager hebben gescoord. Ook heeft Bouwinvest meer belegd in niche-sectoren en met partners die voor het eerst deelnemen aan GRESB.

Doordat GRESB uitgaat van de prestaties in vergelijking met andere deelnemende fondsen, zullen onze fondsen zich moeten blijven verbeteren om ten minste hun positie te behouden. Andere fondsen zitten tenslotte niet stil en verbeteren voortdurend hun prestaties. Bovendien legt GRESB de lat waarlangs wordt gemeten steeds hoger.

⁷ Het hier genoemde aantal middenhuurwoningen betreft de woningen toegevoegd aan het Dutch Institutional Residential Fund van Bouwinvest, waarin bpfBOUW als een van de aandeelhouders een significant belang heeft.

⁸ <https://www.bouwinvest.nl/nieuws/laatste-nieuws/2020/duurzaamheid-sprestaties-bouwinvest-bereiken-nieuw-hoogtepunt/>

Huurwoningen in het middensegment

BpfBOUW maakt zich sterk voor een inclusieve stad, dat wil zeggen een stad waarin iedereen ertoe doet en een woning kan krijgen die past bij zijn of haar woonstijl en portemonnee. Een belangrijke uitdaging is het vergroten van het aanbod van betaalbare, kwalitatief hoogwaardige huurwoningen.

In 2020 heeft Bouwinvest 156 huurwoningen in het middensegment toegevoegd aan de Nederlandse woningportefeuille.⁹ Deze woningen moeten nog worden gebouwd. In 2019 en 2020 zijn in totaal 766 huurwoningen in het middensegment aan onze portefeuille toegevoegd; dat is minder dan onze doelstelling van 1.000 woningen. Belangrijke oorzaak is dat de totale omvang van nieuwe acquisities in het woningfonds kleiner is dan vooraf werd verwacht. Bouwinvest stelt ook eisen aan de

kwaliteit van woningen om ervoor te zorgen dat deze ook over 20 tot 30 jaar nog goed verhuurbaar zijn.

In 2020 heeft Bouwinvest de huurverhoging voor vrije-sector-huurwoningen gemaximaliseerd op inflatie plus 1,0%.

Ook in de grote steden in het buitenland is grote behoefte aan betaalbare huurwoningen. In 2020 heeft Bouwinvest circa € 149 miljoen internationaal geïnvesteerd in betaalbare huurwoningen. Een voorbeeld daarvan is een investering in betaalbare, duurzame woonprojecten in de vier grootste steden van België. Door de grote vraag naar betaalbare huurwoningen verzekert deze belegging ons van stabiele huurinkomsten en dragen we daarnaast bij aan de oplossing van dit maatschappelijke probleem.

Samen meer woningen realiseren

Nederland heeft een structureel tekort aan woningen. Op dit moment gaat het om zo'n 300.000 woningen die tekortkomen. Volgens sommige voorspellingen moeten er tot 2035 circa 850.000 nieuwe woningen worden gebouwd.

Het woningtekort is bovendien niet gelijk verdeeld over de verschillende delen van de woningmarkt. Met name de vraag naar huurwoningen in het middensegment (€ 737 - € 1000/maand) is veel groter dan het aanbod. Op dit moment zijn vrije-sector-huurwoningen slechts goed voor 7% van de totale Nederlandse woningvoorraad. Dat betekent dat een betaalbare huurwoning voor veel mensen met een middeninkomen niet bereikbaar is, met alle gevolgen van dien voor leefbaarheid en diversiteit van met name de grotere steden.

Samen met gemeente Utrecht en Woningnet onderzocht Bouwinvest hoe doorstroming van sociale huur naar middenhuur kan worden gestimuleerd. Door het tekort aan betaalbare huur- en koopwoningen is ook de gemiddelde wachttijd voor sociale huurwoningen sterk opgelopen. In zeker een kwart van de gemeenten moeten woningzoekenden meer dan 7 jaar wachten op een sociale huurwoning. In het project Rachmaninoff is het gelukt om 11 huurders uit de sociale huur naar middenhuur te laten doorstromen. Besloten is om aan deze pilot verder vervolg te geven door middenhuurwoningen ook aan te bieden op WoningNet.

⁹ Dit zijn woningen met een huurprijs van €737 tot €1000 per maand.

Leningen woningcorporaties

BpfBOUW verstrekt circa € 85 miljoen aan leningen aan de Nederlandse woningcorporaties. Hiervoor is in 2019 een online platform opgericht onder de naam LIST Amsterdam.¹⁰ APG heeft daaraan een belangrijke bijdrage geleverd. Het platform koppelt de vraag naar geld van woningcorporaties aan het aanbod van kapitaal van pensioenfondsen. Hierdoor kunnen corporaties makkelijker aan financiering komen voor verduurzaming, de bouw van nieuwe woningen en investeringen in de leefbaarheid van wijken. Eind 2020 waren 71 corporaties bij LIST Amsterdam aangesloten. Voor pensioenfondsen levert de belegging een langjarig gegarandeerd rendement op.¹¹

Uitdagingen en kansen circulair bouwen

De vastgoedsector heeft een sleutelpositie in het verduurzamen van de gebouwde omgeving. Naast de energietransitie is de overgang naar een circulair gebouwde omgeving de andere grote uitdaging waar we voor staan. Om de milieu-impact te verlagen moeten we slimmer omgaan met schaarse grondstoffen. Circulair ontwikkelen, bouwen en beheren is noodzakelijk om tot een duurzame vastgoedeconomie en bouwsector te komen. We moeten op een andere manier gaan denken over transformatie, renovatie en (her)gebruik. Hierin is samenwerking in de keten essentieel, zoals met projectontwikkelaars, leveranciers van materialen en gemeenten.

De ontwikkeling naar een circulaire economie is nog in volle gang. De uitdaging is dat op dit moment nog veel onbekend is over hoe een circulair systeem eruit kan zien. Meetmethodes, hulpmiddelen en voorwaarden zijn nog volop in ontwikkeling. Toch zijn er al voorbeelden van circulair bouwen in onze vastgoedportefeuille, zoals het circulaire woonzorggebouw Villa Verde.

Het overgrote deel van het vastgoed van de toekomst staat er al. Bestaande gebouwen spelen dan ook een cruciale rol in de grote maatschappelijke opgaven waarvoor we ons gesteld zien, zoals de energietransitie, het aanpakken van het woningtekort en de overgang naar een circulaire economie.

Met transformatieprojecten investeert Bouwinvest in het hergebruik van bestaande gebouwen, zoals het voormalig hoofdkantoor van Shell in Den Haag, het oude stadskantoor in Utrecht, de duurzame transformatie van een oude ambachtsschool tot nieuwbouwappartementen in Haarlem, de rijksmonumentale gebouwen van twee voormalige kazernes, en de oude Citroëngarages in Amsterdam.

¹⁰ www.listamsterdam.nl

¹¹ Leningen aan woningcorporaties voor het uitvoeren van hun publieke taak, zoals het bouwen van sociale huurwoningen, worden geborgd door de staat via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

Vastgoedbeleggingen in Nederland

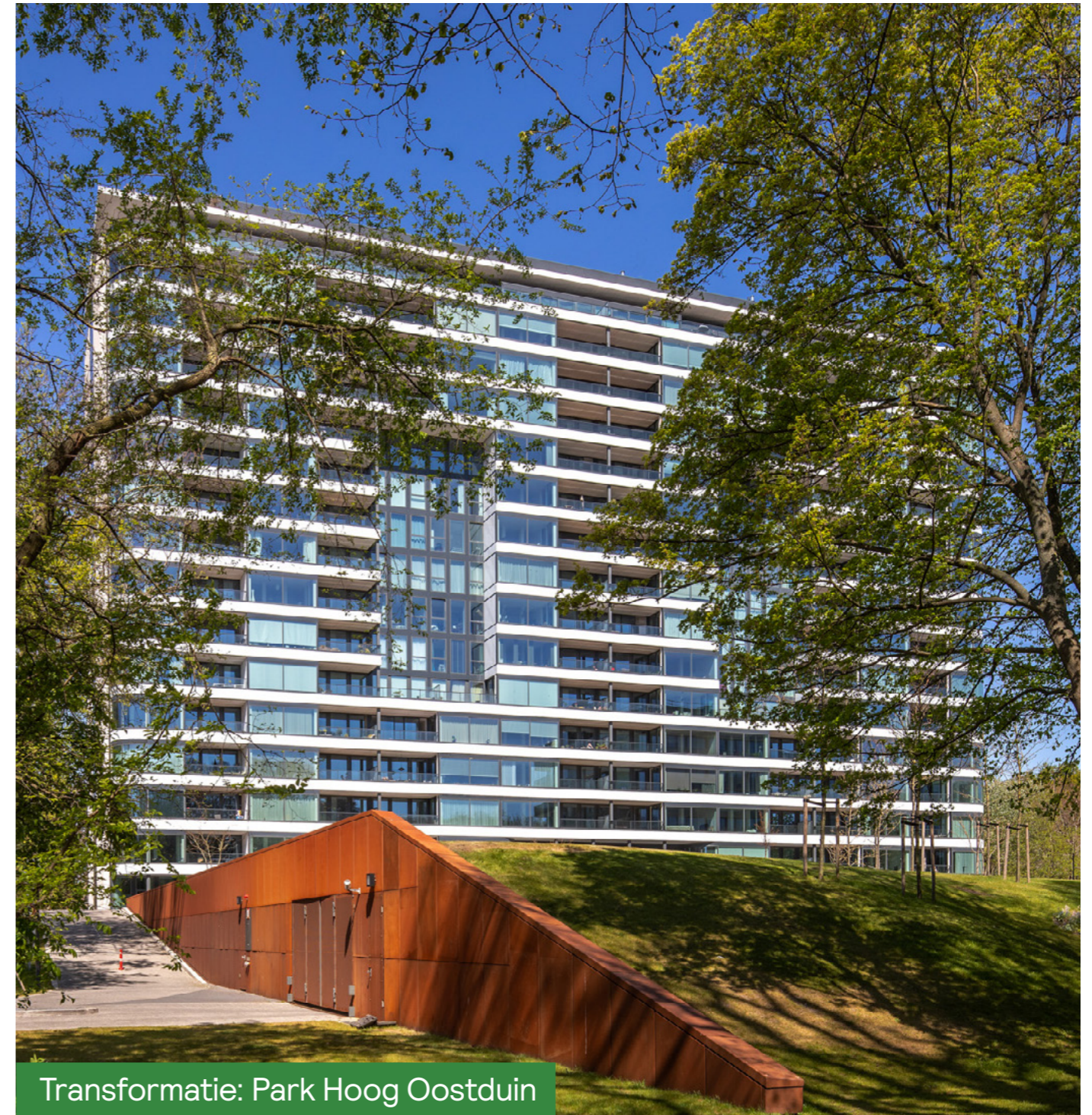
Via Bouwinvest investeren we in vijf Nederlandse sectorfondsen voor woningen, kantoren, hotels, retail (winkels) en zorgvastgoed. Bij de totstandkoming van de vastgoedportefeuille wordt naast financieel rendement rekening gehouden met de maatschappelijk toegevoegde waarde van een object. Het doel is om voorloper te blijven op het gebied van duurzame vastgoedbeleggingen.

Bouwinvest vereist voor de Nederlandse vastgoedbeleggingen een breed duurzaamheidscertificaat (BREEAM of GPR). Deze onafhankelijke beoordelingsmethodes worden gebruikt om inzicht te krijgen in hoe afzonderlijke gebouwen presteren op het gebied van duurzaamheid. De criteria hiervoor zijn veelal strenger dan de wettelijke vereisten. Ook geven deze methodes inzicht in de blootstelling aan milieuregelgeving en -risico's. Eind 2020 had 97% van de Nederlandse portefeuille (gemeten naar oppervlak) een duurzaamgebouwcertificaat. Hiermee is de doelstelling voor 2020 ruim behaald.

De Nederlandse vastgoedfondsen hebben in 2020 een aantal acquisities gedaan. Dit betrof onder andere:

- het woonproject Binck Blocks in Den Haag, dat een groot aantal middenhuurwoningen omvat;
- 190 zeer duurzame woningen in het project Elements in Haarlem;
- 146 duurzame vrije-sector-huurwoningen op Eiland Oostenburg in het centrum van Amsterdam.

Ook is er een aankoop gedaan van winkelcentrum Schuytgraaf in Arnhem (bestaande exploitatie en nieuwbouw). Het zorgfonds voegde twee bestaande ouderenzorgcomplexen in Eindhoven en Katwijk toe aan de portefeuille en rondsde de acquisitie af van zorgcentrum Kuifmees in Nieuwegein. De laatste betreft een transformatie van een verouderd kantoorgebouw tot een zeer duurzame zorgvoorziening met energielabel A.

Transformatie: Park Hoog Oostduin

In 2020 ontving het wooncomplex Park Hoog Oostduin in Den Haag de Gulden Fenix – een nationale prijs voor renovatie en transformatie – voor beste transformatieproject van dat jaar. Onder transformatie vallen panden die een geheel nieuwe toekomst hebben gekregen door verandering van functie. Park Hoog Oostduin betreft transformatie van een voormalig Shell-kantoor tot modern appartementencomplex.

Door aanpassingen is de gesloten opstelling van het oorspronkelijke gebouw doorbroken. Hierdoor sluit het complex beter aan op het naastgelegen park en landgoed Oostduin-Arendsdorp. In de al bestaande parkeerkelder is een tweede parkeerlaag gecreëerd ter vervanging van de parkeerplaats op het maaiveld, die het uitzicht verstoorde. Op de parkeerkelder is een fraai dakpark aangelegd om het gevoel van 'wonen in het groen' te versterken.

Bij dit project is maximaal gebruik gemaakt van de bestaande kenmerken van het pand. Dat maakte het mogelijk om met een gering aantal ingrepen en met behoud van het karakter van het complex de mogelijkheden ervan sterk te vergroten.

Bijdragen aan de energietransitie

Klimaatverandering raakt de toekomst van onze deelnemers én heeft gevolgen voor onze beleggingen. Daarom wil bpfBOUW bijdragen aan de energietransitie.

Wat hebben we bereikt?

- 60% van onze Nederlandse vastgoedportefeuille heeft energielabel-A
- In 2020 waren alle nieuw te tekenen acquisities een Bijna Energieneutraal Gebouw (BENG)
- We hebben in totaal 15,6 megawattpiek (MWp) aan zonnepanelen geïnstalleerd op ons Nederlandse vastgoed; dit staat gelijk aan de capaciteit van circa 58.000 zonnepanelen
- De CO₂-voetafdruk van onze aandelenbeleggingen is 38% gedaald (t.o.v. 2015)

Onze rol in de energietransitie

In het Klimaatverdrag van Parijs hebben landen afgesproken dat de opwarming van de aarde beperkt moet blijven tot maximaal 2 graden Celsius. In het Nederlandse Klimaatakkoord heeft de overheid afspraken gemaakt met bedrijven en andere betrokkenen om de uitstoot van CO₂ terug te brengen. De financiële sector, waaronder bpfBOUW, heeft zich in 2019 bij deze afspraken aangesloten.

We investeren al decennia meer dan andere grote pensioenfondsen in vastgoed. Dat doen we omdat vastgoedbeleggingen goed passen bij onze financiële doelstellingen. Daarnaast is beleggen in vastgoed herkenbaar voor onze achterban, creëert het banen in de bouwsector én levert het een positieve bijdrage aan de Nederlandse economie en maatschappij. Daarom willen we onze verantwoordelijkheid nemen in de energietransitie van de gebouwde omgeving. Energie-efficiënte gebouwen hebben ook lagere (service)kosten, bieden meer comfort en realiseren een hogere bezettingsgraad. Deze gebouwen zijn dus 'waardevaster' en beter voorbereid op toekomstige aanscherping van wet- en regelgeving.

De Nederlandse overheid wil dat de gebouwde omgeving in 2050 geen aardgas meer gebruikt en vrijwel energieneutraal is. Dit betekent dat

naar schatting zeven miljoen woningen en een miljoen andere gebouwen van het aardgas af moeten. Al in 2030 moeten de eerste 1,5 miljoen bestaande woningen duurzaam gemaakt zijn.

In 2020 ondertekende Bouwinvest het 'Paris Proof' commitment van de Dutch Green Building Council (DGBC). Hiermee heeft onze vermogensbeheerder zich verbonden aan de klimaatdoelstellingen van Parijs en de ambitie uiterlijk in 2045 aan deze doelstellingen te voldoen. Het streven van Bouwinvest is om de vastgoedportefeuille al vóór die tijd vergaand energiezuinig en aardgasloos te maken. De grootste uitdagingen zijn: kostenefficiëntie van de te nemen maatregelen, vooral nog ontoereikende technologische oplossingen en te weinig data over het daadwerkelijke energieverbruik van de gebouwen.

Bouwinvest heeft in 2020 'routekaarten' opgesteld. Daarin staat per gebouw welke maatregelen wanneer moeten worden genomen om van het gas af te gaan en een gebouw vergaand energie-efficiënt te maken. Zo kunnen we op een beheersbare en kostenbewuste manier bijdragen aan de energietransitie. Deze routekaarten bouwen voort op de eerder ingeslagen weg om te investeren in duurzame energieopwekking, innovatie en het energiezuiniger maken van onze gebouwen.

Energieverbruik Nederlands vastgoed

In onze Nederlandse vastgoedportefeuille worden jaarlijks energiebesparende maatregelen doorgevoerd, zoals isolatie en installatie van zonnepanelen en energiezuinige verwarmings- en koelingsinstallaties. In 2020 was het energieverbruik van ons Nederlandse vastgoed 15% lager dan het jaar daarvoor. Vanwege de lockdown door de Covid-19-pandemie is een vergelijking erg lastig; veel winkels en kantoren waren gesloten en verbruikten daardoor minder energie.

Energiezuinige gebouwen

Door via Bouwinvest te investeren in energie-efficiënte gebouwen dragen we bij aan vermindering van het energieverbruik en de uitstoot van broeikasgassen. In 2020 had 60% van de gebouwen in onze Nederlandse vastgoedportefeuille energielabel-A. Hiermee is de doelstelling voor 2020 gehaald dat 55% van ons Nederlandse vastgoed over een energielabel-A beschikt.

Aanvullend hierop stuurt Bouwinvest voor nieuwe acquisities in het woningenfonds aan op het voldoen aan toekomstige normen. In 2020 waren alle Nederlandse nieuwbouwwoningen in onze portefeuille een Bijna Energie Neutraal Gebouw (BENG). Onze doelstelling – in 2020 is 70% van alle nieuw gebouwde woningen een BENG – is daarmee ruimschoots gehaald.

Duurzame energievoorziening

Investeren in een duurzame energievoorziening voor vastgoed is goed voor het milieu, de portemonnee van huurders en de waarde van de gebouwen. We installeren zonnepanelen op bestaande woningen, kantoren en winkels. Bij nieuwbouw heeft Bouwinvest in het kwaliteitskader vereisten opgenomen voor duurzame energietoepassingen, zoals zonnepanelen. Ook andere bronnen van hernieuwbare energie worden toegepast. Eind 2020 hadden we 15,6 megawattpiek (MWp) aan zonnepanelen geïnstalleerd op ons Nederlands vastgoed. Dit staat gelijk aan de capaciteit van 58.000 zonnepanelen. Daarmee is de doelstelling voor 2020 om voor

9,5 MWp aan zonnepanelen te installeren ruimschoots behaald. Dat komt onder andere doordat aanvankelijk vooral was uitgegaan van installatie op eengezinswoningen, terwijl er sindsdien ook op appartementencomplexen zonnepanelen zijn geïnstalleerd.

Bouwinvest zoekt ook naar innovatieve manieren om gebouwen van duurzame energie te voorzien. Een voorbeeld is het in 2019 aangekochte project Bethelpark in Delft. De 316 woningen krijgen straks restwarmte van het nabijgelegen Reinier de Graaf Gasthuis. Het WKO-systeem van het Reinier de Graaf Gasthuis slaat jaarlijks meer warmte op dan het ziekenhuis nodig heeft. De extra (rest-) warmte zal via een klein en zeer duurzaam warmtenet worden geleverd aan Bethelpark. Doordat er geen aardgas nodig is voor verwarming, kan jaarlijks ruim 160.000 m³ gas worden bespaard en de uitstoot van 290 ton CO₂ worden voorkomen.

Groene hypotheek

Mensen helpen hun woning financieel aantrekkelijk te verduurzamen; dat is de gedachte achter de groene hypotheek van Rabobankdochter Vista hypotheek. Sinds de lancering in januari 2019 hebben wij via APG € 75 miljoen geïnvesteerd in deze groene woningleningen. Klanten ontvangen korting op hun hypotheekrente als ze een woning kopen met energielabel-A. De korting geldt ook als klanten gedurende de looptijd van de hypotheek hun woning tot energielabel-A verduurzamen.

Klimaatbestendig bouwen

Door klimaatverandering krijgen we te maken met grotere extremen in neerslag en temperatuur. Vooral in stedelijke gebieden kan dat grote gevolgen hebben. Binck Blocks is een woontoren waarbij voor elke vijf woonlagen een collectieve ruimte wordt aangelegd. Hiervan zal een derde bestaan uit buitenruimte. Daarnaast zal op het dak van de naastgelegen parkeergarage een groen dakpark worden aangelegd. Dit heeft een verkoelend effect en voorkomt zogenoemde hittestress. Ook worden de daken zo aangelegd dat ze bij extreme regenval water vasthouden. In droge periodes kan het opgeslagen water worden gebruikt voor bewatering van de beplanting in, op en rond het gebouw.

CO₂-voetafdruk van onze aandelen- en vastgoedportefeuille

APG brengt in kaart hoeveel CO₂ wordt uitgestoten door de bedrijven waarin wij aandelen hebben en hoeveel daarvan aan ons is toe te rekenen (CO₂-voetafdruk). In 2020 was de CO₂-voetafdruk van onze aandelen-beleggingen 38% lager dan in het peiljaar 2015.¹² Onze doelstelling – 25% vermindering in 2020 ten opzichte van 2015 – is daarmee ruimschoots gehaald. Dit komt vooral doordat:

- we ons binnen bedrijfstakken richten op bedrijven die in vergelijking met sectorgenoten weinig CO₂ uitstoten;
- bedrijven waarin we beleggen hun CO₂-uitstoot hebben verlaagd.

In 2021 publiceren we voor het eerst de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in bedrijfsobligaties, private equity en vastgoed. In totaal hebben we hiermee voor ruim 53% van de portefeuille de CO₂-voetafdruk bepaald.

Door de CO₂-voetafdruk van relevante beleggingen te meten, sluiten we aan bij afspraken in het Commitment van de financiële sector aan het Klimaatakkoord. Hiervoor gebruiken we – net als andere Nederlandse financiële instellingen – de standaard van het Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF). Uiterlijk in 2022 koppelen we hieraan klimaatdoelstellingen voor 2030. Meer over de manier waarop wij de CO₂-voetafdruk van relevante beleggingscategorieën berekenen in bijlage 3 van dit verslag.

CO₂-voetafdruk van relevante beleggingen

	belegd vermogen (x € 1 mln)	CO ₂ -uitstoot gerapporteerd (x € 1 mln)	absolute CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)	relatieve CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)
aandelen	18.899	18.899	1.404.589	74
ontwikkelde markten	14.988	14.988	917.325	61
opkomende markten	3.911	3.911	487.265	125
bedrijfsobligaties	11.829	8.898	1.170.348	132
waarvan groene obligaties			119.928	
vastgoed	11.562	8.384	93.789	11
Nederland	8.041	6.648	60.142	9
internationaal	3.521	1.736	33.647	19
private equity	2.905	2.868	141.097	49
totaal	45.195	39.049	2.809.823	72

Druk uitoefenen op grote uitstoters: Climate Action 100+

Binnen het samenwerkingsverband Climate Action 100+ voeren we druk uit op 167 bedrijven die wereldwijd de meeste CO₂ uitstoten.¹³ Door onze krachten als grote beleggers te bundelen, oefenen we effectief druk uit. Climate Action

100+ vraagt aan bedrijven inzicht te geven in klimaatrisico's waarmee ze te maken hebben. Ook verwachten we dat bedrijven maatregelen volgens de standaarden van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), nemen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

Tegengaan van kolenexpansie

In 2020 verkochten wij ons belang in Korean Electricity Power Company (KEPCO), nadat het bedrijf groen licht had gegeven voor de bouw van nieuwe kolencentrales in Indonesië en Vietnam. Onze vermogensbeheerder APG maakte meermaals onze bezwaren duidelijk, ook samen met Climate Action 100+. We willen dat bedrijven een strategie hebben om hun CO₂-uitstoot sterk te verminderen en stoppen met plannen voor nieuwe kolencentrales. De kwestie leidde ook tot twijfels of het bestuur van KEPCO wel onafhankelijke en goed onderbouwde besluiten kon nemen; een haalbaarheidsstudie van de overheid had eerder de uitbreidingsplannen negatief beoordeeld.

APG voerde een dialoog met het Filipijnse bedrijf Ayala Corp., dat plannen had voor nieuwe kolengestookte elektriciteitscentrales. In 2020 kondigde het bedrijf aan af te zien van de uitbreidingsplannen en zelfs de belangen in kolencentrales vóór 2030 van de hand te doen. KB Financial Group en de financieringstak van Samsung, twee grote financiële dienstverleners, kondigden in 2020 aan te stoppen met het financieren van nieuwe kolencentrales. BpfBOUW is aandeelhouder van deze bedrijven. APG had op deze stap aangedrongen.

Verreweg de meeste kolencentrales in de wereld staan in Azië. In de regio wordt op grote schaal gebruikgemaakt van deze centrales om in de stijgende behoefte aan elektriciteit te voldoen. In vergelijking met bijvoorbeeld aardgas komt bij de verbranding van kolen veel CO₂ in de lucht.

Beleggen in schone energie en klimaatoplossingen

Eind 2020 hadden we circa € 1,5 miljard belegd in het Duurzame Ontwikkelingsdoel 'Betaalbare en duurzame energie'. Door hierin te beleggen, verminderen we klimaatrisico's in onze beleggingsportefeuille en dragen we bij aan de energietransitie. Meer over de Duurzame Ontwikkelingsdoelen in hoofdstuk 4.

We beleggen ook in oplossingen voor klimaatrisico's, zoals in een obligatie van de Asian Development Bank. De opbrengst daarvan wordt onder andere gebruikt voor het Tamil Nadu Urban Flagship Investment Program, dat voorziet in de aanleg van infrastructuur voor klimaatbestendige watervoorziening, riolering en afwatering in India.

Tegengaan van ontbossing

Ontbossing speelt een grote rol bij de opwarming van de aarde; ongeveer 12% van alle CO₂-uitstoot is te wijten aan bomenkap en het verdwijnen van bossen. Ook gaat de biodiversiteit achteruit als er minder bossen zijn.

De uitbreiding van landbouwgronden is een belangrijke oorzaak van ontbossing. Als aandeelhouder oefenen we via APG druk uit op voedingsbedrijven, die grote afnemers zijn van de landbouw. Een eis die we aan voedingsbedrijven stellen is dat ze ontbossing in hun toeleveringsketen tegengaan. APG is binnen Climate Action 100+ betrokken bij de dialoog met Unilever en Nestlé. Beide bedrijven streven naar een volledig 'ontbossingsvrije' leveranciersketen in 2023.

Bouwinvest is partner van FSC Nederland, dat streeft naar het vergroten van het aandeel duurzaam gecertificeerd hout op de Nederlandse markt. In de kwaliteitsnormen voor vastgoedprojecten is opgenomen dat alleen hout met een duurzaamheidscertificaat (FSC of TPAC) mag worden gebruikt.

¹² De CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille wordt berekend op basis van de aandelenportefeuille op 31 maart volgend op het verslagjaar.

¹³ www.climateaction100.org. Deze samenwerking van inmiddels 575 grote beleggers bestaat sinds 2017 en richt zich op onder andere landbouw, energie, transport en zware industrie.

Zorgvastgoed

Door te investeren in zorgvastgoed dragen we bij aan de mogelijkheden voor onder andere ouderen en mensen met een beperking om prettig te kunnen wonen.

Wat hebben we bereikt?

- We hebben in totaal € 413 miljoen belegd in Nederlands zorgvastgoed met een focus op het middenhuursegment

Beleggers, zorginstellingen, projectontwikkelaars en bouwers werken samen om in de groeiende behoefte aan passende en betaalbare huisvesting voor ouderen te voorzien. Het ontwikkelen van woonvormen gericht op de levenskwaliteit van senioren en zorgbehoevenden is een opgave waar alle partijen de schouders onder zetten.

Eind 2020 hadden wij via Bouwinvest € 413 miljoen belegd in Nederlands zorgvastgoed, met inbegrip van de projecten die nog worden gebouwd. De doelstelling voor 2020 om € 500 miljoen te beleggen in zorgvastgoed (met focus op het middenhuursegment) is daarmee niet gehaald. Belangrijke oorzaken zijn de competitieve markt en de gemiddeld geringe omvang van projecten. Ook de Covid-19-pandemie heeft een rol gespeeld doordat nieuwe acquisities tijdelijk stil lagen. Naar verwachting zal de geplande € 500 miljoen aan beleggingen in Nederlands zorgvastgoed medio 2021 worden behaald.

Diverse segmenten

Bouwinvest investeert uitsluitend in zorgvastgoed dat voldoet aan de huidige woon- en zorgvragen van huurders. We richten ons

op intramurale ouderenzorg (bijvoorbeeld voor dementerenden) en verzorgd wonen voor ouderen in het midden- en meer luxe segment en in de gehandicaptenzorg. Op beperkte schaal is ook geïnvesteerd in 'cure' (genezing), vooral in zorgcentra met een gecombineerd aanbod van huisartsen, fysiotherapie en revalidatie voor ouderen. Dit zijn de segmenten met de gunstigste verhouding tussen risico en rendement.

In 2020 is het ouderen- en gehandicaptenzorgcomplex Juliana in Apeldoorn opgeleverd. Omdat in de periode voorafgaand aan de oplevering de druk op ziekenhuizen en zorgorganisaties erg hoog was, is het voormalig ziekenhuis in de periode eind maart tot juni ingezet als 'coronahotel'.

Omvang nieuwe acquisities

In het voorjaar stelde Bouwinvest acquisities voor korte tijd uit. De acquisitie-inspanningen werden hervat toen bleek dat de gevolgen van de coronacrisis voor de waarderingen van zorgvastgoed beperkt waren. In 2020 heeft Bouwinvest voor € 73,7 miljoen aan acquisities in nieuwbouw van zorgvastgoed gedaan. Deze worden de komende jaren opgeleverd.

Dubbele vergrijzing vraagt om meer seniorenwoningen

Het aantal ouderen in Nederland neemt toe én ze worden ook steeds ouder. Door deze 'dubbele vergrijzing' zal het aantal 65+ huishoudens tot 2040 met 1,1 miljoen toenemen. Het logische gevolg is dat er dringend behoefte is aan woningen waar senioren zelfstandig kunnen blijven wonen.

Veel ouderen willen doorstromen naar een woning die beter bij hun levensfase past. Bijvoorbeeld naar een gelijkvloerse woning met minder obstakels en meer comfort. Maar de beschikbaarheid van zulke woningen laat te wensen over. Het gevolg is dat senioren in hun woning blijven, waardoor het voor jonge gezinnen weer moeilijker wordt om aan een geschikte woning te komen. Institutionele investeerders kunnen met gerichte investeringen het aanbod van zulke woningen vergroten en daarmee bijdragen aan de oplossing van dit probleem.

Zorgcomplex voor ouderen met dementie

In 2020 kocht Bouwinvest het intramurale zorgcomplex Kuifmees in Nieuwegein aan. Het voormalig kantoorgebouw wordt getransformeerd tot een zorgcomplex voor ouderen met dementie. Door de groeiende vraag naar passende huisvesting voor mensen met een zware zorgvraag voorziet dit gebouw in een grote lokale behoefte. Tegelijkertijd met de transformatie van het kantoorgebouw naar zorgcomplex vindt ook een verduurzamingsslag plaats. Het zorgcomplex wordt voorzien van extra isolatie, HR++ glas en zonnepanelen. Warmte wordt opgewerkt met een warmtepomp. Naar verwachting wordt het complex in de tweede helft van 2021 opgeleverd.

Uitsluiten

In sommige bedrijven of staatsobligaties willen wij op voorhand niet beleggen. Deze staan op onze uitsluitingslijst.

Uitsluiten van bedrijven

BpfBOUW sluit bedrijven uit omdat:

- ze producten maken die verboden zijn volgens internationale verdragen;
- ze producten maken waarin bpfBOUW niet wil beleggen;
- ze zich niet houden aan internationaal erkende regels.

Producten in strijd met internationale verdragen

BpfBOUW belegt niet in producenten van wapens die verboden zijn volgens internationale verdragen die Nederland heeft ondertekend. Het gaat dan om bedrijven die betrokken zijn bij het maken van clusterbommen, antipersoons(land)mijnen en biologische en chemische wapens.

Producten waarin we niet willen beleggen

Sinds 2018 beleggen we bovendien niet meer in tabaksfabrikanten en bedrijven die betrokken zijn bij de productie van (onderdelen van) kernwapens. BpfBOUW heeft een toetsingskader om te bepalen of fabrikanten van een product dat weliswaar niet verboden is maar waarover veel maatschappelijke discussie is, kunnen worden uitgesloten.

Eind 2020 stonden 152 beursgenoteerde ondernemingen op grond van hun producten op onze uitsluitingslijst.¹⁴

Uitsluiten vanwege internationale gedragsregels

We willen dat de bedrijven waarin we beleggen de Global Compact van de Verenigde Naties (UNGC) respecteren. Uitgangspunt daarvan zijn tien principes op het gebied van mensen- en arbeidsrechten, milieu en het tegengaan van corruptie.

Eind 2020 stonden drie bedrijven op onze uitsluitingslijst vanwege schending van de UNGC: de energiebedrijven PetroChina en Tokyo Electric Power Company en supermarktketen Walmart.

Uitsluiten van staatsobligaties

BpfBOUW heeft de ambitie om niet te beleggen in staatsobligaties van landen die burgervrijheden en democratie in grote mate beperken. De implementatie van dit beleid loopt nog. Nu al sluiten we staatsobligaties uit van landen waaraan de VN-Veiligheidsraad of Europese Unie (sinds 2020) een bindend wapenembargo heeft opgelegd. Op grond van bindende EU-wapenembargo's zijn zes landen toegevoegd aan onze uitsluitingslijst: Belarus, Myanmar, Rusland, Syrië, Venezuela en Zimbabwe. Eind 2020 stonden in totaal vijftien landen op deze lijst.

¹⁴ Bekijk de actuele uitsluitingslijst op onze [website](#).

Beleggen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

We zijn actief op zoek naar aantrekkelijke beleggingen die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Wat hebben we bereikt?

- We hebben in totaal € 16,1 miljard belegd in bedrijven en projecten die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

BpfBOUW belegt een steeds groter deel van het vermogen in bedrijven die met hun producten en diensten bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Deze doelstellingen zijn in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties en richten zich op een betere wereld. Voorbeelden zijn goede gezondheid en welzijn, eerlijk werk, en duurzame steden en gemeenschappen. Beleggingen die hieraan bijdragen noemen we Sustainable Development Investments (SDI's).¹⁵ Net als alle beleggingen moeten SDI's voldoen aan onze eisen voor rendement, risico en kosten.

Eind 2020 hadden we € 16,1 miljard belegd in SDI's. Onze doelstelling om in 2020 minstens € 12 miljard in SDI's te beleggen, is daarmee ruimschoots behaald. Dit komt onder andere door de sterke groei van onze beleggingen in green bonds en de gunstige koersontwikkeling in de sectoren gezondheidszorg en 'clean tech'. Ook zijn in 2020 'betaalbare hypotheek' ¹⁶ voor het eerst meegeteld als SDI's.

Een groot deel van onze SDI's bestaat uit duurzaam vastgoed. Dit houdt verband met de samenstelling van de beleggingsportefeuille van bpfBOUW; circa 16% van ons totale vermogen is belegd in vastgoed. Dit is aanzienlijk meer dan bij andere grote Nederlandse pensioenfondsen.

Xylem: verwarmen en koelen met water uit de plas

Onttrek warmte of kou uit rivieren, meren en plassen en zet de temperatuurverschillen om in bruikbare energie. Dat is het idee achter een Energie uit Oppervlaktewater (EOW)-installatie. Watertechnologiebedrijf Xylem ontwikkelde een 'plug & play'-oplossing waarmee deze techniek eenvoudig kan worden toegepast. Deze 'skid' is een opengewerkte container waarin de benodigde pompen, filters en warmtewisselaars zijn samengebracht.

De techniek bestaat al een tijdje. Het innovatieve van de oplossing van Xylem is dat het om een 'kant-en-klaar' EOW-systeem gaat, in plaats van een systeem dat per project moet worden ontwikkeld. In Wageningen ontwikkelde Xylem een energiesysteem dat in de zomer warmte uit de stadsgracht haalt en opslaat, die vervolgens in de winter wordt gebruikt om een zorgcentrum te verwarmen. Resultaat: 25% meer rendement dan een traditioneel warmte- en koudeopslagsysteem (WKO). Het zorgcentrum bespaart zo fors op de energierekening én verkleint de CO₂-voetafdruk met ruim 200 ton per jaar.

BpfBOUW belegt in een 'green bond' van Xylem. De belegging draagt bij aan Duurzaam Ontwikkelingsdoel 6: Schoon water en sanitair.

¹⁵ APG heeft een taxonomie (raamwerk) opgesteld om vast te stellen of een bedrijf met zijn producten en diensten bijdraagt aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, en dus wordt beoordeeld als SDI.

¹⁶ Onder 'betaalbare hypotheek' verstaan we woningleningen aan huishoudens - vooral in de VS - met een inkomensniveau dat vergelijkbaar is met het Nederlandse inkomensniveau voor sociale huurwoningen.

Tomra: op weg naar een circulaire wereld

Het grote publiek kent Tomra misschien vanwege de emballage-automaten voor lege flessen in de supermarkt. Het Noorse bedrijf is wereldwijd marktleider op het gebied van zulke automaten. Ook loopt Tomra voorop bij de ontwikkeling van sorteermachines voor afvalscheiding en recycling. Via APG beleggen we sinds 2015 in dit bedrijf.

Door de emballage-apparaten van Tomra worden jaarlijks 40 miljard flessen en drinkverpakkingen verzameld voor hergebruik. Door deze en andere toepassingen levert het bedrijf een bijdrage aan de oplossing van het 'plastic soep'-probleem. Ook wordt hiermee jaarlijks de uitstoot van 4 miljoen ton CO₂ voorkomen, omdat niet steeds nieuwe flessen hoeven te worden geproduceerd. Geavanceerde sensortechniek maakt het mogelijk om meerdere flessen ineens aan te bieden, bijvoorbeeld in een vuilniszak. De machine sorteert dan zelf.

Engie een SDI?

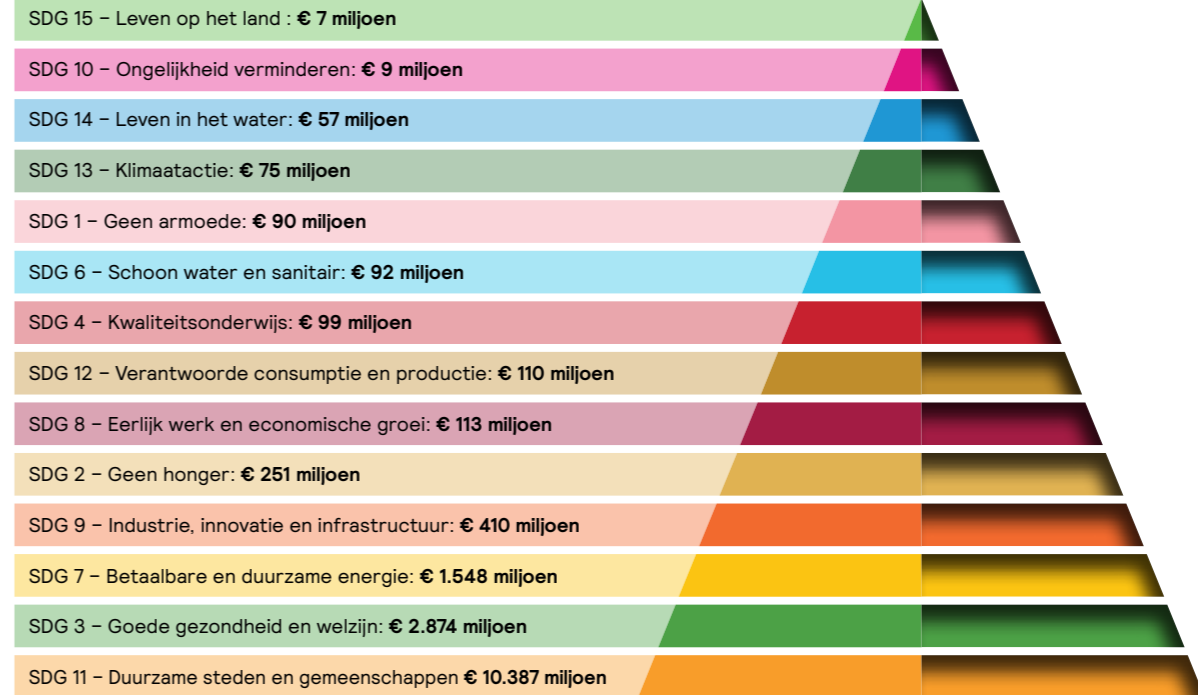
Als een bedrijf hernieuwbare energie produceert, kunnen we het beoordelen als SDI. Het Franse energiebedrijf Engie haalt circa 16% van de totale energiecapaciteit uit hernieuwbare bronnen. Op basis hiervan zouden we het bedrijf beoordelen als een SDI. Toch hebben we dat nog niet gedaan. Bij nutsbedrijven die ook betrokken zijn bij grootschalige waterkrachtcentrales, kijken we of er veiligheidsincidenten hebben plaatsgevonden met gevolgen voor de lokale gemeenschap. De bouw van grootschalige waterkrachtcentrales of mogelijke ontwerpfouten kunnen grote gevolgen hebben voor mens en milieu.

We zijn met Engie in gesprek over de rol die het bedrijf heeft gespeeld bij een grote dambreuk in Laos, waarvoor Engie ingenieurswerkzaamheden heeft verricht. Totdat we zekerheid hebben over de mogelijke betrokkenheid van Engie bij dit incident beoordelen wij het bedrijf niet als SDI.

SDI per beleggingscategorie (in € mln.)

Vastgoed	€ 9.027
Aandelen	€ 2.973
Bedrijfsobligaties	€ 2.764
Staatsobligaties	€ 570
Private equity	€ 232
Overig	€ 557

Beleggingen per Duurzaam Ontwikkelingsdoel

SDI's in de praktijk: beleggingen in SDG 7

BpfBOUW belegt ruim 1,5 miljard euro in het Duurzame Ontwikkelingsdoel 'Betaalbare en duurzame energie'. Deze SDI's zijn als volgt over de verschillende beleggingscategorieën verdeeld.

Beleggingscategorie

Aandelen ontwikkelde markten	€ 338,9
Aandelen opkomende markten	€ 52,4
Bedrijfsobligaties	€ 730,4
Schuld papier opkomende markten	€ 0,6
Staatsobligaties	€ 313,8
Infrastructuur	€ 55,4
Hedgefondsen	€ 48,3
Private equity	€ 7,8
Totaal	€ 1.548,0

Voorbeelden beleggingen in SDG 7

bedrijf	land	beleggings-categorie	omschrijving
NextEra	VS	aandelen	's Werelds grootste producent van zonne- en windenergie
Avantium	Nederland	aandelen	Producent van o.a. bioplastics
Ørsted	Denemarken	green bond	Wereldwijd marktleider windenergie op zee
TenneT	Nederland	green bond	Elektriciteitsnetbeheerder

Private equity: leren omgaan met agressief gedrag

Opleidingsorganisatie Crisis Prevention Institute (CPI) is gespecialiseerd in het voorkomen en beheersen van storend of agressief gedrag. Sinds de oprichting in 1980 hebben ongeveer 10 miljoen mensen over de hele wereld deelgenomen aan CPI-trainingsprogramma's om te leren hoe om te gaan met angstig, vijandig of gewelddadig gedrag. CPI is onder andere actief in de gezondheidszorg, het onderwijs en winkels.

APG heeft CPI beoordeeld als SDI. Door de veiligheid op de werkplek te vergroten, draagt het bedrijf bij aan Duurzaam Ontwikkelingsdoel 8: Eerlijk werk en economische groei. Uit een enquête blijkt dat 40% van de klanten moeilijk gedrag op de werkvloer met meer dan de helft heeft verminderd door de technieken van CPI toe te passen.

Green bonds

Onder onze SDI's bevinden zich ook veel green, social & sustainable bonds (hierna: green bonds). Dit zijn obligaties uitgegeven door bedrijven en (semi-)overheidsinstellingen voor de financiering van sociale of duurzaamheidsprojecten. Hiervoor hanteren we dezelfde eisen op het gebied van rendement, risico en kosten als voor andere beleggingen. Green bonds leveren daarmee financieel én maatschappelijk rendement op.

Hoe groeide onze portefeuille met green bonds?

Groen

188
green bonds t.w.v.
€ 1.169
miljoen

Sociaal

39
green bonds t.w.v.
€ 193
miljoen

Duurzaam

42
green bonds t.w.v.
€ 170
miljoen

2019 207 green bonds t.w.v. € 1.068 miljoen

2018 141 green bonds t.w.v. € 874 miljoen

2017 102 green bonds t.w.v. € 662 miljoen

2016 59 green bonds t.w.v. € 298 miljoen

2015 38 green bonds t.w.v. € 152 miljoen

Groene obligaties = leningen bestemd voor duurzame projecten

Sociale obligaties = leningen bestemd voor maatschappelijke projecten

Duurzame obligaties = leningen bestemd voor een combinatie van duurzame en maatschappelijke projecten

Bijdragen aan de aanpak van de Covid-19-crisis

Eind 2020 hadden wij via APG € 188 miljoen belegd in Covid-19 obligaties. Dit zijn obligaties waarvan de opbrengst wordt gebruikt om de pandemie en de gevolgen van de lockdown voor mensen en bedrijven te bestrijden. Voorbeelden daarvan zijn financiering van noodmaatregelen in de gezondheidszorg, programma's voor behoud van werkgelegenheid en ondersteuning van het midden- en kleinbedrijf.

Zo belegden we bijna € 50 miljoen in sociale obligaties die de lidstaten van de Europese Unie (EU) helpen bij het voorkomen van ontslagen in getroffen sectoren. Het gaat om leningen die door de EU tegen gunstige voorwaarden aan de lidstaten worden verstrekt. Lidstaten mogen de leningen gebruiken voor invoering of uitbreiding van nationale regelingen voor werktijdverkorting.

Platform voor duurzame pensioenfondsheleggers

Steeds meer beleggers willen met hun beleggingen bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Maar vaak ontbreekt het aan goede en betrouwbare informatie om bedrijven te beoordelen. In 2020 heeft APG daarom samen met drie andere internationale beleggers het SDI Asset Owner Platform opgericht. Het platform stelt met gebruik van kunstmatige intelligentie vast of en hoeveel bedrijven met hun producten en diensten bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Het is van belang dat het SDI Asset Owner Platform van start is gegaan met beleggers uit Nederland, Canada en Australië. Dit draagt bij aan het realiseren van de ambitie om van het platform een wereldwijde standaard voor beleggingen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen te maken. De komende jaren wordt de standaard verder uitgebreid (bijvoorbeeld door opname van nieuwe beleggingen) en verfijnd (bijvoorbeeld door onderzoek op bepaalde duurzame thema's).

Duurzaam vastgoed

Het grootste deel van onze SDI's bestaat uit duurzaam vastgoed. Eind 2020 hadden we hier € 9,0 miljard in belegd. Wij spreken van duurzaam vastgoed als een fonds vier of de maximale vijf sterren behaalt in het jaarlijkse onderzoek van GRESB. Dit betekent dat een fonds wat betreft duurzaamheid tot de bovenste 40% van de deelnemende fondsen behoort. Het grootste deel van onze duurzame vastgoedbeleggingen (€ 5,5 miljard) wordt belegd in een fonds met Nederlandse huurwoningen. Dit fonds heeft vijf GRESB-sterren.

Aandacht voor milieu, maatschappij en goed bestuur

Inzicht in ESG (environmental, social, governance)-prestaties maakt het voor ons mogelijk om gericht te kiezen.

Insluiting: beleggen, verkopen of verbeteren

APG beoordeelt alle bedrijven waarin we via aandelen of obligaties kunnen beleggen op rendement, risico, kosten en de mate waarin ze duurzaam en verantwoord te werk gaan. Voldoet een bedrijf aan onze criteria én scoort het bovengemiddeld in de betreffende industrie, dan noemen we het een koploper. Dat is een bedrijf waarin we graag beleggen.

Naast koplopers zijn er ook achterblijvers: bedrijven die niet goed scoren op duurzaam en verantwoord ondernemen. We beleggen alleen in deze bedrijven als we verwachten dat we ze kunnen aanzetten tot verbetering. Ook moeten onze beleggers deze bedrijven aantrekkelijk genoeg vinden om tijd en moeite te steken in zo'n verbetertraject. We spreken dan van beloften. We gaan met deze bedrijven in gesprek om duidelijk te maken welke verbeteringen we willen zien. Is er te weinig vooruitgang, dan zullen we het bedrijf op termijn verkopen.

Met dit beleid - dat we het insluitingsbeleid noemen - voldoen we aan de OESO-richtlijnen en het IMVB-convenant voor:

- het systematisch vaststellen van de negatieve gevolgen van activiteiten van bedrijven waarin wordt belegd voor de samenleving en het milieu;
- het uitoefenen van invloed op bedrijven om de negatieve gevolgen van hun activiteiten voor de samenleving en het milieu te beperken.

Hoe beoordelen we bedrijven?

Om te bepalen of bedrijven duurzaam en verantwoord genoeg zijn, gaan we na of ze beleid hebben voor verantwoord ondernemen. Daarbij sluiten we aan bij de principes van de UN Global Compact. Ook controleren we of bedrijven deze afspraken in de praktijk nakomen en of er incidenten zijn, zoals ongevallen of milieuvuiling. Ook dat heeft invloed op onze beoordeling van bedrijven. De criteria verschillen per bedrijfstak en houden rekening met de specifieke risico's die in de sector spelen. We kijken ook naar de landen en regio's waar bedrijven actief zijn. Van bedrijven die actief zijn in gebieden met een verhoogd risico op mensenrechtenschendingen, verwachten we dat ze een goed mensenrechtenbeleid hebben.

Verwachtingen voor banken: cultuurverandering

Banken hebben de wettelijke verantwoordelijkheid om het risico op witwassen, omkoping en corruptie te beperken. Ook moeten ze maatregelen nemen om fraude ten koste van hun klanten te vermijden. We verwachten dat banken onder andere beleid hebben om witwassen tegen te gaan, evenals een klokkenluidersregeling.

- Voorbeelden van koplopers: Japan Post Bank, Svenska Handelsbanken en KeyCorp
- Voorbeeld van belofte: Australia and New Zealand Banking Group (ANZ)

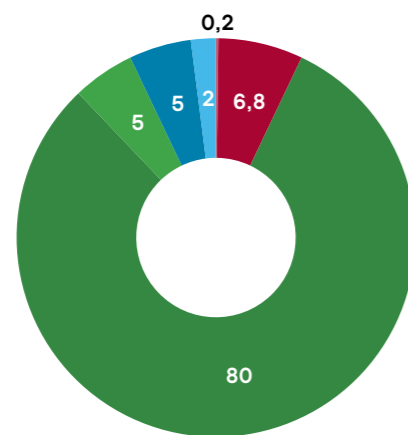
ANZ: voorkom witwassen, corruptie en fraude

In 2019 kwamen verschillende incidenten aan het licht bij Australia and New Zealand Banking Group (ANZ). Aanleiding was een onafhankelijk onderzoek naar wanpraktijken in de financiële sector. Het onderzoek leidde tot een gerechtelijke procedure tegen de bank; die zou tussen 2003 en 2016 onterecht bepaalde vergoedingen in rekening hebben gebracht. ANZ moest van de Australische toezichhouder ook een onderzoek instellen naar de bedrijfscultuur, het bestuur van het bedrijf en het beheersen van niet-financiële risico's.

Onze gesprekken met ANZ richten zich op de maatregelen die de bank neemt om dit soort incidenten in de toekomst te voorkomen. Ook vragen wij om openheid over de acties die de bank onderneemt om de bedrijfscultuur te veranderen.

Koplopers, achterblijvers en beloften: BpfBOUW versus het beleggingsuniversum % van het aantal namen

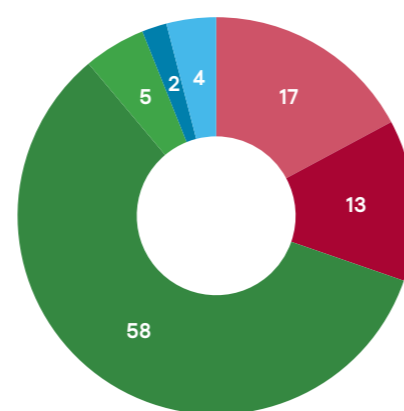
BpfBOUW

- Koplopers
- Beloften
- Onvoldoende data voor classificatie

BpfBOUW belegt meer in koplopers (80%) dan de markt als geheel (het 'beleggingsuniversum': 58%). We hechten waarde aan de dialoog met bedrijven, waardoor er ook meer beloften in onze portefeuille (5%) dan in het beleggingsuniversum (2%) zitten. Eind 2020 waren er nog tien achterblijvers in de

Beleggingsuniversum

- Pro forma-koplopers
- Pro forma-achterblijvers
- Achterblijvers

aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles (0,2%). Dit zijn bedrijven die pas sinds kort in de portefeuille zitten en waarvoor nog een verbeterplan moet worden opgesteld, óf bedrijven die bijvoorbeeld vanwege handelsbeperkingen nog niet konden worden verkocht.

Aandacht voor ESG bij staatsobligaties

Ook bij staatsobligaties nemen we ESG-factoren mee bij het beoordelen van beleggingen. We kijken naar factoren die invloed hebben op het vermogen van landen om hun lening terug te betalen, zoals corruptie, degelijkheid van bestuur en milieu.

In 2020 hebben we in kaart gebracht welk deel van onze staatsobligatieportefeuille is belegd in landen met een hoog klimaatrisico. Daarbij kijken we naar:

- fysieke risico's, zoals het risico op overstromingen, droogte of bosbranden;
- transitierisico's, dat wil zeggen het risico dat landen niet goed zijn voorbereid op eventuele strengere wet- en regelgeving.

Over het algemeen geldt dat landen met een lage kredietwaardigheid kwetsbaarder zijn voor klimaatverandering. Wij beleggen met name in staatsobligaties van landen met een hoge kredietwaardigheid, die doorgaans minder kwetsbaar zijn voor de gevolgen van klimaatverandering.

Steeds meer landen geven groene staatsobligaties uit. In veel gevallen dragen deze bij aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (meer daarover in hoofdstuk 4). In 2020 hebben we onder andere € 20 miljoen belegd in de eerste Zweedse groene staatsobligatie. Zweden streeft naar een klimaatneutrale economie in 2045; het land gebruikt de opbrengst onder andere voor vergroening van het binnenlands vervoer.

Aandacht voor ESG bij vastgoedbeleggingen

Het insluitingsbeleid geldt niet voor onze beleggingen in vastgoed, maar ook daar worden milieu, maatschappij en goed bestuur uitgebreid meegenomen in het beleggingsproces. Bouwinvest streeft naar transparantie over de prestaties op het gebied van verantwoord beleggen en legt hierover verantwoording af in openbare jaarverslagen en in kwartaalrapportages aan bpfBOUW.

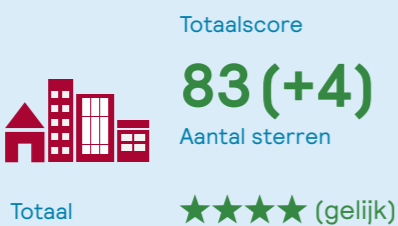
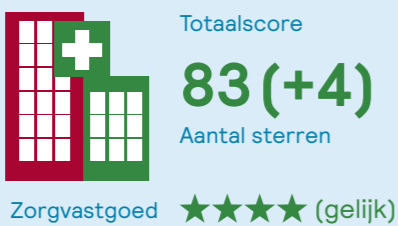
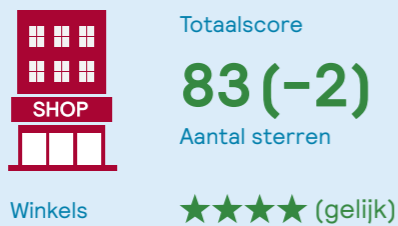
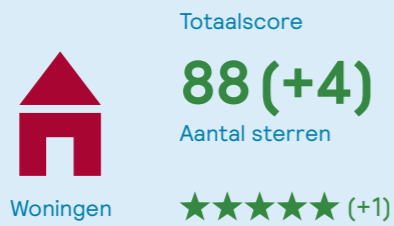
Bouwinvest werkt continu aan verbetering van de duurzaamheidsprestaties door onder andere deelname aan benchmarks, studies en onderzoeken. Medewerkers participeren in werkgroepen en de besturen van ULI (verantwoord landgebruik), DGBC (certificaten duurzame gebouwen), GRESB (duurzaamheidsonderzoek), en de organisaties voor institutionele vastgoedbeleggers IVBN (Nederland), INREV (Europa), AFIRE (Amerika) en ANREV (Azië).

Nederlandse vastgoedfondsen

Via Bouwinvest beleggen we in Nederlandse woningen, winkels, kantoren, hotels en zorgvastgoed. Het gaat om vijf sectorfondsen, waarin wij een aandelenbelang hebben. Om de duurzaamheidsprestaties van die fondsen objectief te kunnen meten en vergelijken, maakt Bouwinvest gebruik van GRESB.

Alle Nederlandse sectorfondsen hebben in 2020 een hogere totaalscore behaald in de GRESB-beoordeling. Inmiddels scoren drie van de vijf fondsen de maximale vijf sterren. De overige twee fondsen scoren vier sterren. Daarmee behoren zij wereldwijd tot de 40% duurzaamste fondsen die deelnemen aan GRESB.

GRESB-scores

Internationale vastgoedbeleggingen

Bouwinvest belegt in vastgoed in economisch sterke en stabiele landen waar relatief weinig corruptie voorkomt, die een hoge kredietwaardigheid hebben en waar sprake is van een hoge mate van transparantie op de vastgoedmarkt. Eind 2020 had Bouwinvest 100% belegd in transparante of zeer transparante markten en 68% in landen met een solide kredietstatus (AAA of AA+); 5% was belegd in landen met een relatief lage score in de Corruption Perception Index.¹⁷

Van buitenlandse partners wordt verwacht dat ze zijn aangesloten bij een erkende lokale of regionale brancheorganisatie. Later in het beleggingsproces wordt onder andere de GRESB-score gebruikt voor de beoordeling van individuele vastgoedfondsen en beursgenoteerde vastgoedondernemingen.

In 2020 namen meer fondsen in onze portefeuille met internationale vastgoedbeleggingen deel aan het jaarlijkse GRESB-onderzoek. Wel gingen de gemiddelde scores omlaag en nam het percentage bovengemiddeld presterende fondsen (vier of vijf sterren) af. Dat kwam vooral doordat enkele grote fondsen minder sterren behaalden. Ook wereldwijd is er een dalende trend te zien, die is terug te voeren op een verandering van de scoringsmethode. Hiermee stuurt de benchmark meer aan op behaalde prestaties en minder op managementgerelateerde zaken zoals beleid. Het energieverbruik van de internationale portefeuille steeg, maar de CO₂-uitstoot daalde.

- Het percentage fondsen dat deelneemt aan GRESB steeg naar 84% (2019: 79%).
- De gemiddelde score was 72 punten (2019: 78). Dat is 2 punten boven het wereldwijde gemiddelde.
- 28% van de portefeuille heeft een beoordeling van vier of vijf sterren (2019: 35%).
- De beleggingen die deelnamen aan GRESB verbruikten 4% minder energie dan het jaar daarvoor.¹⁸

Aandacht voor ESG bij overige beleggingen

Private equity

Private equity is een verzamelnaam voor beleggingsfondsen in niet-beursgenoteerde bedrijven. Om ESG-problemen aan te pakken, spreken we met de manager van het beleggingsfonds in plaats van met de bedrijven waarin wordt belegd. Doordat private equity-fondsen vaak grote belangen in bedrijven hebben, kunnen zij veel invloed uitoefenen.

Private equity-managers moeten ons insluitingsbeleid onderschrijven. Ook moeten zij ons jaarlijks een ESG-rapportage verstrekken. Niet-beursgenoteerde bedrijven maken in de regel veel minder informatie openbaar dan bedrijven met een beursnotering. Via de rapportage beoordelen we zowel de private equity-manager als de bedrijven waarin wordt belegd.

Hedgefondsen

Hedgefondsen zijn beleggingsfondsen die op verschillende manieren rendement proberen te behalen. Bijvoorbeeld door aandelen of obligaties te verkopen die ze (nog) niet in bezit hebben om op die manier te profiteren van dalende beurskoersen.

Hedgefondsen waarin we beleggen, volgen ons uitsluitingsbeleid. We verwachten dat hedgefondsen ESG-risico's en -kansen meenemen in hun bedrijfsanalyses. Als ze aandelen of obligaties voor een langere termijn aanhouden, verwachten we dat ze een stembeleid hebben voor ESG-kwesties.

Grondstoffen

APG belegt in goed verhandelbare ('liquide') grondstoffen. Dit gebeurt voornamelijk via futures-contracten, dus niet via beleggingen in de grondstoffen zelf. Deze futures worden verhandeld op beurzen. In 2020 heeft APG zeven beurzen gevraagd of ze onderzoek deden naar mogelijke misstanden bij de grondstoffen die (via futures) op de beurs worden verhandeld. Aangezien de beurzen de contractkenmerken bepalen, kunnen zij hierop invloed uitoefenen. Inmiddels hebben de beurzen enkele verbeteringen doorgevoerd. Op aandringen van APG en andere beleggers heeft de London Metals Exchange bijvoorbeeld criteria opgesteld om de leveringsketen voor metalen die op de beurs worden verhandeld op duurzaamheid te beoordelen.

¹⁷ www.transparency.org/en/cpi/2020

¹⁸ Dit zijn de meest recente cijfers, beschikbaar gekomen in de GRESB-survey 2020.

Invloed uitoefenen

We gebruiken onze invloed om duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur te stimuleren bij de bedrijven en het vastgoed waarin we beleggen. Dit doen we door in gesprek te gaan en gebruik te maken van onze aandeelhoudersrechten.

Het belang van waarde creëren voor de lange termijn

We oefenen als belegger invloed uit volgens de uitgangspunten en voorschriften van de Nederlandse Stewardship Code en de Shareholder Rights Directive II (SRD-II). BpfBOUW is ervan overtuigd dat verantwoord en betrokken aandeelhouderhouderschap ('stewardship') goed is voor bedrijven, beleggers en de economie in het algemeen. We willen dat onze beleggingen duurzame waarde creëren voor de lange termijn. Als pensioenfonds richten we ons van nature op de lange termijn, ook wanneer uitzonderlijke omstandigheden, zoals de Covid-19-pandemie een grote impact hebben op onze beleggingen.

In gesprek met bedrijven

In gesprekken met bedrijven maakt onze vermogensbeheerder APG duidelijk wat we verwachten op het gebied van duurzaamheid en goed bestuur. BpfBOUW ziet goed ondernemingsbestuur als een voorwaarde voor duurzaam ondernemen én het realiseren van goede financiële resultaten op de lange termijn. Vaak werken we hierbij samen met andere beleggers. Uitgangspunten zijn onder andere:

- de UN Global Compact, waarin afspraken staan over mensen- en arbeidsrechten, milieu en het voorkomen van corruptie;
- de richtlijnen van het International Corporate Governance Network (ICGN) voor goed ondernemingsbestuur.

Gespreksthema's bij bedrijven in 2020

APG heeft namens ons in 2020 met 437 bedrijven gesproken over ESG-onderwerpen. Het overzicht laat zien welke onderwerpen daarbij aan de orde kwamen. Bij één bedrijf kunnen meerdere onderwerpen ter sprake komen.

Thema	Bedrijven aangesproken
Goed ondernemingsbestuur	196
Milieu	151
Bedrijfsethiek*	143
Arbeidsomstandigheden	85
Mensenrechten	53
Duurzame financiering	49
Overig	59

* Onder andere omkoping en corruptie, witwassen, ongepaste promotie van medicijnen en het ontbreken van klokkenluidersregelingen.

Actief aandeelhouderschap bij internationaal vastgoed

Bouwinvest zet in op het nemen van grotere belangen in de fondsen waarin we beleggen. Op die manier kan Bouwinvest namens ons plaats nemen in de beleggingsadviesraden van deze fondsen. In 2020 had Bouwinvest 38 van zulke posities. Ook had Bouwinvest commissielidmaatschappen en bestuurszetels bij brancheorganisaties in de regio's waarin we beleggen.

Van lokale partners verwacht Bouwinvest dat ze open zijn over hun duurzaamheidsprestaties, dat ze zich houden aan internationaal erkende normen en dat ze voortdurend werken aan verbetering. Als zij weinig tot geen verbetering laten zien in de GRESB-scores, wordt om een verbeterplan gevraagd. In 2020 zijn wij met 7 van onze lokale partners het gesprek aangegaan om proactief aan te sturen op verbetering.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

APG oefent ook invloed uit door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (AVA's) van bedrijven. In 2020 heeft onze vermogensbeheerder namens ons op ruim 5.000 AVA's gestemd over circa 54.000 voorstellen. Na afloop van de stemming maken we onze stem openbaar op de website.¹⁹

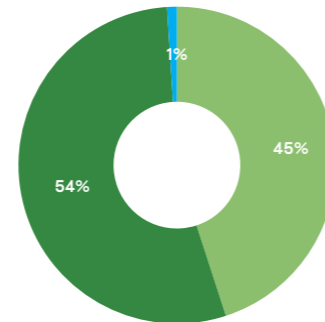
Stemmen over beloningen

Wij verwachten van bedrijven waarin we beleggen dat ze in het jaarverslag duidelijk maken hoe wordt omgegaan met de beloning voor bestuurders, wat de doelstellingen zijn en welke resultaten moeten worden behaald voordat een (variabele) beloning wordt uitbetaald. APG stemde namens ons over 1.939 beloningsvoorstellen; in 45% van de gevallen was dat een stem tegen. Buitensporig hoge ontslagvergoedingen, vooral in de Verenigde Staten, zijn een belangrijke reden voor een tegenstem.

Vanaf 2020 moet het beloningsbeleid van een Nederlands beursgenoteerd bedrijf wettelijk ten minste 75% van de aandeelhoudersstemmen achter zich krijgen. APG stemde samen met andere beleggers vier keer met succes tegen het beloningsbeleid van een Nederlands bedrijf.²⁰

Bij onder andere Signify (de voormalige lichtdivisie van Philips) en Basic-Fit bleef de tegenstem van APG zonder gevolgen omdat de meeste aandeelhouders wél akkoord gingen. In het oog springt de tegenstem bij Ahold-Delhaize. Het moederbedrijf van Albert Heijn heeft het belang van duurzaamheid bij het vaststellen van de beloning verminderd. Bovendien gebruikt Ahold-Delhaize maar één criterium om vast te stellen hoe duurzaam het bedrijf is. Toch stemden de meeste aandeelhouders in met het beloningsbeleid.

Hoe stemden we over beloningsvoorstellen?

- Voor
- Tegen
- Onthouding/niet gestemd

Tegenstem bij ontbrekende klimaatdoelen

We verwachten van bedrijven die wereldwijd de meeste CO₂ uitstoten, dat ze een duidelijke en meetbare doelstelling hebben voor vermindering van de uitstoot. Ook verwachten we dat ze de beloning voor bestuurders verbinden aan hun klimaatdoelen. Is dat niet zo? Dan stemmen we – afhankelijk van de agenda op de aandeelhoudersvergadering – tegen de bestuurdersbeloning, een bestuurdersbenoeming of het jaarverslag. In 2020 deden we dat onder andere bij Vistra Corp., Philips 66 en Devon Energy.

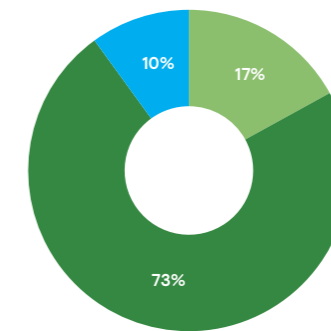
Stemmen over bestuurders

Wij kijken bij het stemmen over de (her-) benoeming van bestuurders of het bestuur evenwichtig en divers is. Ook moet de meerderheid van de niet-uitvoerende bestuurders onafhankelijk zijn. Alle bestuurders moeten de juiste kennis, ervaring en vaardigheden hebben. De samenstelling en de prestaties van het bestuur en van individuele bestuursleden moeten regelmatig worden geëvalueerd.

Bij grotere bedrijven, en vooral bedrijven in sectoren met een grote impact op mens en milieu, verwachten wij dat er een verantwoordelijke bestuurder is voor duurzaamheidsvraagstukken.

In 2020 heeft APG namens ons gestemd over de (her)benoeming van 19.984 bestuurders. Van de voorgestelde kandidaten kreeg 73% onze steun. Dit percentage is vergelijkbaar met 2019.

Hoe stemden we over bestuurders?

- Voor
- Tegen
- Onthouding/niet gestemd

¹⁹ [Hoe oefenen we invloed uit? | bpfBOUW](#)

²⁰ Besi, Wolters Kluwer, Euronext en SBM Offshore.

Samenwerken in duurzaamheid

BpfBOUW wil samen met andere beleggers en stakeholders bouwen aan een betere wereld. Daarom zoeken we waar nodig de samenwerking op en maken we ons sterk voor betrouwbare regels voor duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur.

Samenwerken met andere beleggers

BpfBOUW neemt deel aan verschillende samenwerkingsverbanden gericht op het verbeteren van duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur. In Nederland zijn wij onder andere aangesloten bij Eumedion, de belangenbehartiger van institutionele beleggers (waaronder pensioenfondsen).²¹

Andere belangrijke voorbeelden van samenwerking zijn Climate Action 100+ (hoofdstuk 2, thema 'Bijdragen aan de energietransitie') en het SDI Asset Owner Platform (hoofdstuk 4).

IMVB-convenant

De Nederlandse pensioensector – waaronder bpfBOUW – heeft in 2020 verder invulling gegeven aan het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB). Daarin hebben de pensioenfondsen afspraken gemaakt met de overheid, vakbonden en milieu- en maatschappelijke organisaties om misstanden te voorkomen bij de bedrijven waarin ze beleggen. Halverwege 2022 moeten pensioenfondsen alle afspraken hebben ingevoerd.

De afspraken in het IMVB-convenant zijn gebaseerd op de regels voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de United Nations Guiding Principles (UNGP). Zoals afgesproken in het IMVB-convenant hebben wij de OESO-richtlijnen vóór 31 december 2020 in ons beleid opgenomen. Wij:

- stellen vast en beoordelen ('identificeren en prioriteren') de negatieve gevolgen ('impact') van onze beleggingen op mens en milieu, zoals betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen;
- gebruiken onze invloed als belegger om deze negatieve gevolgen te voorkomen of verminderen.

Op onze website lichten we toe hoe we de zorgvuldige uitvoering (due diligence) van de OESO-regels en de UNGP hebben ingericht.²²

²¹ www.eumedion.nl

²² [IMVB-due-diligence-toegepast-bpf-BOUW-2021.pdf](#)

Oproep aan Amazon voor veilige werkplek

Amazon moet meer details geven over hoe het bedrijf werknemers beschermt tijdens de Covid-19-pandemie. Dat was de strekking van een aandeelhoudersvoorstel dat APG namens ons indiende bij het online winkelbedrijf. Het voorstel volgde op een onafhankelijk rapport waaruit bleek dat Amazon de gevolgen voor de veiligheid van werknemers onderschat. Ook bleken sommige opslagplaatsen van het bedrijf verspreidingshaarden van het virus. APG diende het voorstel in samen met enkele andere grote beleggers. Zij kondigden aan het voorstel in stemming te brengen op de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders als het bedrijf niet afdoende reageert. Helaas besloot de Amerikaanse toezichthouder SEC dat Amazon het voorstel niet in stemming hoeft te brengen.

Binnen het IMVB-convenant doen wij met een beperkt aantal pensioenfondsen mee aan het 'diepe spoor'. We bundelen onze krachten om tot verbeteringen te komen bij bedrijven of in sectoren waar er risico is op betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen. In 2020 begon een verbetertraject bij een bedrijf dat producten levert via een online platform. Eerder startte bpfBOUW samen met andere pensioenfondsen een verbetertraject bij een mijnbouwbedrijf.

Klimaatcommitment financiële sector
Investeer in de energietransitie, wees transparant over de CO₂-uitstoot van je beleggingen en neem maatregelen om die te beperken. Die opdracht legden bpfBOUW en andere Nederlandse financiële instellingen zichzelf

in 2018 op door ondertekening van het Commitment van de financiële sector aan het Klimaatakkoord (hierna: het Klimaatcommitment). Hiermee sloot de sector zich vrijwillig aan bij het nationale Klimaatakkoord.²³

Pensioenfondsen moeten vanaf 2020 elk jaar laten zien wat de CO₂-voetafdruk van hun relevante beleggingen en financieringen is. Voor aandelen doet bpfBOUW dat al sinds 2015. In dit verslag doen we dat voor het eerst ook voor bedrijfsobligaties, private equity en vastgoed (zie hoofdstuk 2, thema 'Bijdragen aan de energietransitie'). Zoals afgesproken in het Klimaatcommitment zullen we uiterlijk in 2022 hieraan klimaatdoelstellingen voor 2030 koppelen.

DGBC Paris Proof en Klimaatadaptatie

Als partner van de Dutch Green Building Council (DGBC) neemt Bouwinvest actief deel aan de programmaraad Paris Proof. Binnen dit samenwerkingsverband neemt Bouwinvest deel aan een aantal sectorwerkgroepen, die onder andere klimaatdoelstellingen voor gebouwen ontwikkelen en handreikingen maken die de vastgoedsector helpen om te voldoen aan de klimaatdoelstellingen van Parijs. Bouwinvest speelt ook een actieve rol bij initiatieven op de andere thema's van DGBC: klimaatadaptatie, gezondheid en circulariteit.

Actief communiceren

We willen duidelijk communiceren met onze deelnemers en andere belanghebbenden, ook over verantwoord beleggen. Daarom staat op onze website onder andere ons beleid voor verantwoord beleggen, de lijst van bedrijven en landen die we hebben uitgesloten, en alle stemmen die namens ons zijn uitgebracht op aandeelhoudersvergaderingen. Ook dit verslag is bedoeld om te laten zien hoe wij verantwoord beleggen en daarover verantwoording afleggen.

Verantwoord beleggen op de agenda

Verantwoord beleggen keert regelmatig terug op de bestuursagenda van bpfBOUW. Ook ontwikkelt het bestuur de eigen kennis van verantwoord beleggen, bijvoorbeeld met deelname aan studiedagen en online seminars.

In juni 2020 organiseerde de commissie Vermogensbeheer een studiedag over klimaatrisico's. Hoofdspreker was hoogleraar Thom Wetzter van de Universiteit van Oxford. De studiedag heeft geleid tot toegenomen bewustzijn bij het bestuur over klimaatverandering en de noodzaak om als pensioenfonds bij te dragen aan de aanpak van dit probleem. In 2020 nam het bestuur ook deel aan een studiedag over fiscaliteit (belastingen) in beleggingsbeslissingen. Onze vermogensbeheerders APG en Bouwinvest hebben elk een fiscaal beleid. BpfBOUW heeft de intentie ook zelf beleid op het gebied van fiscaliteit te ontwikkelen.

Op onze website staat meer informatie over de bestuursleden en de organisatie van bpfBOUW.²⁴

²³ <https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/07/10/commitment-van-de-financiele-sector>

²⁴ www.bpfbouw.nl/over-bpfbouw/ onze-organisatie/wie-zijn-wij/bestuur.aspx

Over dit verslag

We maken dit verslag voor verschillende groepen belanghebbenden die voor ons belangrijk zijn:

- Deelnemers, gepensioneerden en werkgevers
- Organisaties van werkgevers en werknemers
- Maatschappelijke organisaties/ belangengroepen
- Regelgevers en toezichthouders

Hoe kennen we onze doelgroepen?

In juni 2020 hebben we voor de ontwikkeling van het beleid verantwoord beleggen 2021-2025 een materialiteitsonderzoek laten uitvoeren. Het doel was om na te gaan welke duurzame onderwerpen belanghebbenden (deelnemers, werkgevers, maatschappelijke organisaties en experts) belangrijk vinden. De bevindingen van dat onderzoek zijn ook gebruikt om vast te stellen welke onderwerpen in dit verslag aan bod moeten komen.

Eind 2020 is een media-analyse uitgevoerd om na te gaan met welke onderwerpen bpfBOUW en zijn vermogensbeheerders in 2020 werden genoemd in relatie tot verantwoord beleggen in de Nederlandse dagbladen, online nieuwsberichten, websites, blogs, enz. De uitkomsten daarvan kunnen aanleiding zijn om aan deze onderwerpen extra aandacht te besteden in dit verslag.

Welke onderwerpen vinden onze belanghebbenden belangrijk?

Uit de materialiteitsanalyse blijkt dat de volgende onderwerpen voor belanghebbenden het belangrijkste zijn:

- Circulariteit (Focusthema – Duurzame leefomgeving)
- Klimaatverandering en de energietransitie (Focusthema – Bijdragen aan de energietransitie)
- Duurzame leefomgeving (Focusthema – Duurzame leefomgeving)
- Arbeidsomstandigheden (Focusthema – Veilige arbeidsomstandigheden)
- Toenemende ongelijkheid

Uit de media-analyse blijkt dat de onderwerpen mensen- en arbeidsrechten, klimaat & milieu en verantwoord beleggen in het algemeen het meest werden genoemd in de media. Deze onderwerpen komen in dit verslag met name aan bod in de hoofdstukken 'Focusthema's – Veilige arbeidsomstandigheden', 'Focusthema's – Bijdragen aan de energietransitie' en hoofdstuk 1 'Onze aanpak op hoofdlijnen'.

Uitvoering door vermogensbeheerders

Het beleggingsbeleid (en het beleid voor verantwoord beleggen) wordt vastgesteld door het bestuur. De commissie Vermogensbeheer en Balansmanagement (VBB) adviseert het bestuur over het beleggingsbeleid. De uitvoering van het beleid is ondergebracht bij twee vermogensbeheerders: APG Asset Management (APG) en Bouwinvest Real Estate Investors (Bouwinvest). Zij kunnen ook externe managers inschakelen.

Bouwinvest beheert onze beleggingen in vastgoed (€ 11,7 miljard). APG beheert al onze overige beleggingen (€ 61,5 miljard), zoals in aandelen en vastrentende waarden. De vermogensbeheerders brengen maandelijks verslag aan ons uit. Eens per kwartaal gaan ze uitgebreid in op verantwoord beleggen.

APG heeft een team van 21 specialisten op het gebied van verantwoord beleggen en goed ondernemingsbestuur. Dit team ondersteunt de portefeuillemanagers bij verantwoord beleggen, voert gesprekken met bedrijven over duurzaamheid en goed bestuur, beoordeelt voorstellen voor niet-beursgenoteerde beleggingen en voert ons stembeleid uit. Vier specialisten werken vanuit het APG-kantoor in Hongkong, vier werken vanuit New York.

Vastgoedvermogensbeheerder Bouwinvest heeft vier specialisten voor verantwoord beleggen en ondernemen. Zij zijn verantwoordelijk voor onder andere het stimuleren van verantwoord ondernemen en het coördineren van het verantwoord beleggingsbeleid. Ook hebben zij een vaste plek in de interne beleggingscommissie, die de directie van Bouwinvest adviseert over alle investeringsvoorstellen.

²⁵ www.globalreporting.org

Organisatie van het beleggingsproces

Rapportagerichtlijnen

Bij het maken van dit verslag is uitgegaan van de standaarden van het Global Reporting Initiative (GRI).²⁵ Deze richtlijnen, die wereldwijd worden gebruikt, bevatten uitgangspunten voor zowel de inhoud van het verslag als de kwaliteit van de verslaggeving.

Inspelen op klimaatrisico's en -kansen

In deze bijlage geven we aan welke activiteiten bpfBOUW en onze vermogensbeheerders APG en Bouwinvest ondernemen om klimaatrisico's en -kansen in kaart te brengen en te beheersen. We volgen daarbij het raamwerk zoals vastgesteld door de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD).

Onze vermogensbeheerder APG heeft een klimaatdashboard ontwikkeld. Dat geeft op basis van twintig indicatoren (zoals de vraag naar fossiele brandstoffen en beleggingen in hernieuwbare energie) een indicatie in hoeverre de wereld op schema ligt om de doelstelling van Parijs – beperking van de opwarming van de aarde tot ruim onder 2 graden Celsius – te realiseren. Uit de meting eind 2020 blijkt dat de transitie nog altijd onvoldoende snel verloopt om deze doelstelling te halen.

Het klimaatdashboard

Governance van klimaatrisico's en -kansen

Onze vermogensbeheerders Bouwinvest en APG houden toezicht op klimaatgerelateerde risico's en kansen in hun deel van de beleggingsportefeuille.

Bouwinvest is verantwoordelijk voor het integreren van de effecten van klimaatverandering in het beleggingsproces voor vastgoed. De duurzaamheidsrisico's, waaronder ook klimaatgerelateerde risico's, zijn meegenomen in de strategische doelstellingen en investerings- en vermogensbeheerprocessen. Dit om eventuele negatieve effecten te mitigeren, maar ook om de kansen te benutten die voortvloeien uit de door Bouwinvest gedefinieerde oplossingen.

Voor de beheersing van duurzaamheidsrisico's door Bouwinvest is voor de 'threefold scope' (managementorganisatie, Nederlandse fondsen en internationale mandaten) een risk governance-raamwerk van toepassing. Dit raamwerk is opgebouwd volgens het 'three lines of defence'-model en omvat up-to-date beleid (bijvoorbeeld het beleid Verantwoord Beleggen, Uitsluitingsbeleid, Engagementbeleid) en procedures, risk governance-commissies, en een duidelijke besluitvormingsmatrix, die ervoor zorgt dat onderbouwde besluitvorming op het juiste niveau binnen de organisatie plaatsvindt. De besluitvorming kan worden ondersteund door advies van interne deskundigen en/of, indien nodig, door advies van externe deskundigen. Ook is er een risico-rendementsmodel, dat wordt gebruikt ter ondersteuning van de besluitvorming over investeringen. Het duurzaamheidsrisico is hierin een van de criteria.

APG is verantwoordelijk voor het integreren van klimaatverandering in het beleggingsproces voor alle overige beleggingscategorieën. De beleggingscommissie van APG is eindverantwoordelijk voor de totale door APG beheerde beleggingsportefeuille, en houdt toezicht op klimaatrisico's in de portefeuille en de implementatie van het klimaatrisicobeleid. De afdeling portefeuillemanagement is verantwoordelijk voor het beheren van beleggingen binnen het afgegeven mandaat, inclusief het managen van ESG-gerelateerde risico's en kansen. De afdeling risicomanagement is verantwoordelijk voor de tweedelijs meting en monitoring van klimaatrisico's. De afdeling fiduciair management is verantwoordelijk voor het adviseren van bpfBOUW over het invullen van het strategisch beleggingsplan in concrete mandaten voor verschillende beleggingscategorieën. Daarnaast houdt de afdeling fiduciair management toezicht op de implementatie van de afgegeven mandaten en hoe klimaatrisico's daarin zijn meegenomen.

Gevolgen klimaatrisico's voor onze bedrijfsvoering en strategie

In onderstaande tabel staat aangegeven hoe APG klimaatfactoren die impact kunnen hebben op onze beleggingen indeelt. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- de gevolgen van een (versnelde) transitie naar een CO₂-arme economie; enerzijds

Klimaatfactor	Beschrijving
Beleid & Regelgeving	De gevolgen van aangescherpt klimaatbeleid voor bedrijven en beleggers, bijvoorbeeld het bepalen van CO ₂ -uitstoot, stimuleringsmaatregelen voor schonere alternatieven, of beperkingen voor CO ₂ -intensieve industrieën en producten.
Technologie, Markt & Reputatie	<p>Gevolgen van het beschikbaar komen en goedkoper worden van schonere alternatieven voor CO₂-intensieve productiemethoden of producten (bijv. elektrische auto's, dalende kosten van hernieuwbare energiebronnen of energie-efficiëntie).</p> <p>Veranderingen in voorkeuren van consumenten, bedrijven en beleggers voor de producten die ze kopen of bedrijven waar ze in willen beleggen.</p>
Fysieke Impact	De gevolgen van veranderende weerpatronen, waaronder vaker én intenser extreem weer (zoals overstromingen) en structurele veranderingen (zoals langdurige droogte, aanhoudende hogere temperaturen).

Binnen deze drie categorieën onderscheidt APG meer gedetailleerde klimaatrisico's en -kansen. Deze factoren kunnen negatieve gevolgen hebben voor onze beleggingen. Een voorbeeld daarvan zijn de gevolgen van een afnemende vraag naar fossiele brandstoffen voor onze beleggingen in fossiele energiebedrijven. Maar ze kunnen ook zorgen voor nieuwe beleggingskansen in sectoren als hernieuwbare energie, elektrisch transport, en watermanagement.

Het doel van het Klimaatakkoord van Parijs is helder: beperking van de opwarming tot maximaal 2 graden Celsius en bij voorkeur 1,5 graad. Maar de weg daarnaartoe is minder eenduidig. Het transitiepad is sterk afhankelijk van de beschikbare technologie en van het door landen gevoerde klimaatbeleid. Een complicerende factor is ook dat historische informatie weinig houvast biedt omdat de wereld juist naar de toekomst toe ingrijpend moet veranderen.

door veranderingen in beleid en regelgeving en anderzijds door ontwikkelingen op het gebied van technologie, markt en reputatie;

- de fysieke impact van klimaatverandering.

Vanwege deze onzekerheden maakt APG bij het in kaart brengen van klimaatrisico's en -kansen gebruik van scenario's. Deze geconstrueerde toekomstbeelden beschrijven hoe de wereld er in de toekomst uit zou kunnen zien. De scenario's hebben verschillende uitgangspunten met betrekking tot klimaatbeleid en technologische ontwikkeling. Scenario-analyse helpt APG beter te begrijpen hoe de weg naar 'Parijs' er uit kan zien en welke impact dit op onze beleggingen heeft. Deze analyses worden op verschillende niveaus uitgevoerd. De uitkomsten worden door APG meegewogen in de beleggingsbeslissingen.

Daarnaast heeft APG een top-down klimaatanalyse uitgevoerd voor economische sectoren. Voor deze analyse zijn twee scenario's gebruikt:

- een scenario dat leidt tot een opwarming van 3,7 graden ('business-as-usual'-scenario); overheden ondernemen te weinig actie en groene technologie ontwikkelt zich niet snel;
- een scenario waarin de doelstelling van Parijs wordt gehaald ('2 graden'-scenario); overheden maken serieus werk van de klimaatdoelstellingen en de markten spelen hierop in.

Met deze scenario's heeft APG klimaatrisico's en -kansen uitgewerkt voor 26 economische sectoren. Deze sectoren vertegenwoordigen samen ruim de helft van de waarde van de beleggingsportefeuille. Hierbij hebben we vooruit gekeken naar 2022, 2030 en 2040.

Het beeld dat hieruit ontstaat is dat de effecten van klimaatverandering in 2040 groot en omvattend zijn. Naar 2040 toe is de transitie geleidelijk voor een wereldwijde en gediversifieerde portefeuille als die van bpfBOUW. Maar de transitie kan wel gepaard gaan met disruptieve veranderingen en onverwachte kantelpunten, die onze vermogensbeheerder goed in de gaten moet blijven houden.

Vóór 2030 zien we in het 2 graden-scenario al grote transities plaatsvinden, met bijbehorende risico's en kansen, met name in de volgende sectoren: elektriciteitscentrales, vastgoed, cementindustrie, olie en gas, vliegtuigindustrie, chemie en de bouwsector.

Sectoren die extra kwetsbaar zijn voor de fysieke gevolgen van klimaatverandering, maar waarvoor de fysieke gevolgen van klimaatverandering ook kansen bieden, zijn onder andere: olie en gas, weg- en railtransport, de bouwsector en de landbouw.

Daarnaast heeft APG in 2020 een klimaatanalyse uitgevoerd voor landen waarin bpfBOUW via staatsobligaties kan beleggen. Daarbij is gekeken naar zowel transitierisico's als voor fysieke risico's. Hieruit blijkt dat slechts een klein deel van de beleggingen van bpfBOUW in staatsobligaties in de categorie 'hoog' transitie- of fysiek risico valt.

Bouwinvest heeft in 2020 voor alle vastgoedfondsen en internationale vastgoedmandaten op basis van modellen in kaart gebracht welke fysieke klimaatrisico's de gebouwen in de portefeuille lopen. In deze risicoanalyse zijn klimaatdata gecombineerd met bouwinformatie en andere bronnen. Het doel is om een eerste inzicht te verkrijgen in hoeverre de gebouwen in de portefeuille zijn blootgesteld aan bestaande en toekomstige effecten van klimaatverandering. Ook is getoetst in hoeverre klimaatrisico's voldoende zijn meegenomen in de bestaande processen zodat deze waar nodig kunnen worden aangepast. Beoordeling van de transitierisico's voor vastgoed maken deel uit van het huidige beleid en worden meegenomen in investeringsbeslissingen.

Mogelijke gevolgen van klimaatverandering en extreme weersomstandigheden voor vastgoed zijn:

- fysieke schade;
- stijgende kosten voor hulpbronnen;
- gewijzigde vraag in producten en services die impact kunnen hebben op vastgoedinvesteringen.

In 2021 zal Bouwinvest voor de Nederlandse vastgoedportefeuilles nader inzoomen op de gebouwen en de omgeving waarin zij staan. Voor de internationale vastgoedmandaten stuurt Bouwinvest aan op engagement met de lokale managers van gebouwen met de hoogste risicoclassificatie.

Processen voor het beheersen van klimaatrisico's

De resultaten van onze klimaatscenario-analyse voor landen en sectoren zijn door APG vastgelegd in een stoplichten-model, waarmee we inzicht hebben in de belangrijkste klimaatkansen en -risico's in 2022, 2030 en 2040. APG zal deze analyse elke twee jaar opnieuw doen om de laatste ontwikkelingen en inzichten mee te nemen in de scenario's. In 2021 zullen we deze analyse opnieuw uitvoeren.

De portefeuillebeheerders en sectorspecialisten van de verschillende beleggingscategorieën zijn primair verantwoordelijk voor het managen van klimaatgerelateerde risico's en het benutten van kansen, aangezien daar de specifieke kennis aanwezig is over hoe klimaatverandering invloed kan hebben op de beleggingen en hoe zich dit vertaalt naar de waardering van individuele beleggingen. Als onderdeel van hun beleggingsanalyse en risicobeheer geven ze aandacht aan klimaatrisico's op de korte, middellange en lange termijn. Hierbij kunnen de portefeuillebeheerders en sectorspecialisten gebruik maken van de hierboven beschreven instrumenten, zoals de klimaatanalyse voor sectoren en landen. De inzichten uit de klimaatscenario's kunnen hen wijzen op aandachtspunten en prioriteiten voor verder onderzoek. Hiermee vormen de portefeuillemanagers de zogenaamde eerstelijnsfunctie binnen het raamwerk voor risicomangement. Voor beleggingen in sectoren met een hoog risico (zoals aangemerkt in de klimaatanalyse) moeten de beleggers uitdrukkelijk aangeven hoe zij de risico's en mogelijke financiële impact daarvan beoordelen.

Enkele voorbeelden van hoe onze beleggers risico's en kansen analyseren en beheren:

- De portefeuillebeheerders volgen actief relevante ontwikkelingen op het gebied van regelgeving, technologie en markten.
- Bedrijven die elektriciteit opwekken met kolengestookte elektriciteitscentrales vragen we te stoppen met uitbreiding en een strategie te ontwikkelen voor de transitie naar duurzame energie.

- In berekeningsmodellen prijst APG financiële risico's in, zoals CO₂-prijzen en afnemende inkomsten uit steenkool. De beleggers volgen bijvoorbeeld de prijsontwikkeling van batterijtechnologie en de relatieve kosten van energiebronnen ('Levelized Cost of Electricity').
- Voor grote investeringen met een lange beleggingshorizon, zoals directe investeringen in infrastructuur, is goedkeuring van de 'Commissie Investeringsvoorstellen' van APG vereist. Het beleggingsvoorstel besteedt bij relevante beleggingen op basis van onder andere scenario-analyse uitgebreid aandacht aan de transitie- en fysieke risico's van klimaatverandering. Voor deze analyse is goedkeuring vereist van het verantwoord beleggingsteam van APG. Dit team kan ook specifieke eisen aan de belegging stellen ten aanzien van het klimaatrisico.
- APG voert actief de dialoog met bedrijven waarin bpfBOUW belegt om hun CO₂-uitstoot te verminderen en over het inzetten van de transitie in lijn met de klimaatafspraken van Parijs. Dit gebeurt onder andere via het samenwerkingsverband Climate Action 100+.

Met de klimaatscenario-analyse zet APG stappen om klimaatverandering verder te integreren in de verschillende stadia van het beleggingsproces. Het stoplichten-model en de dashboard met indicatoren zijn beschikbaar voor managementteams, de afdeling fiduciair management en de afdeling risicomangement.

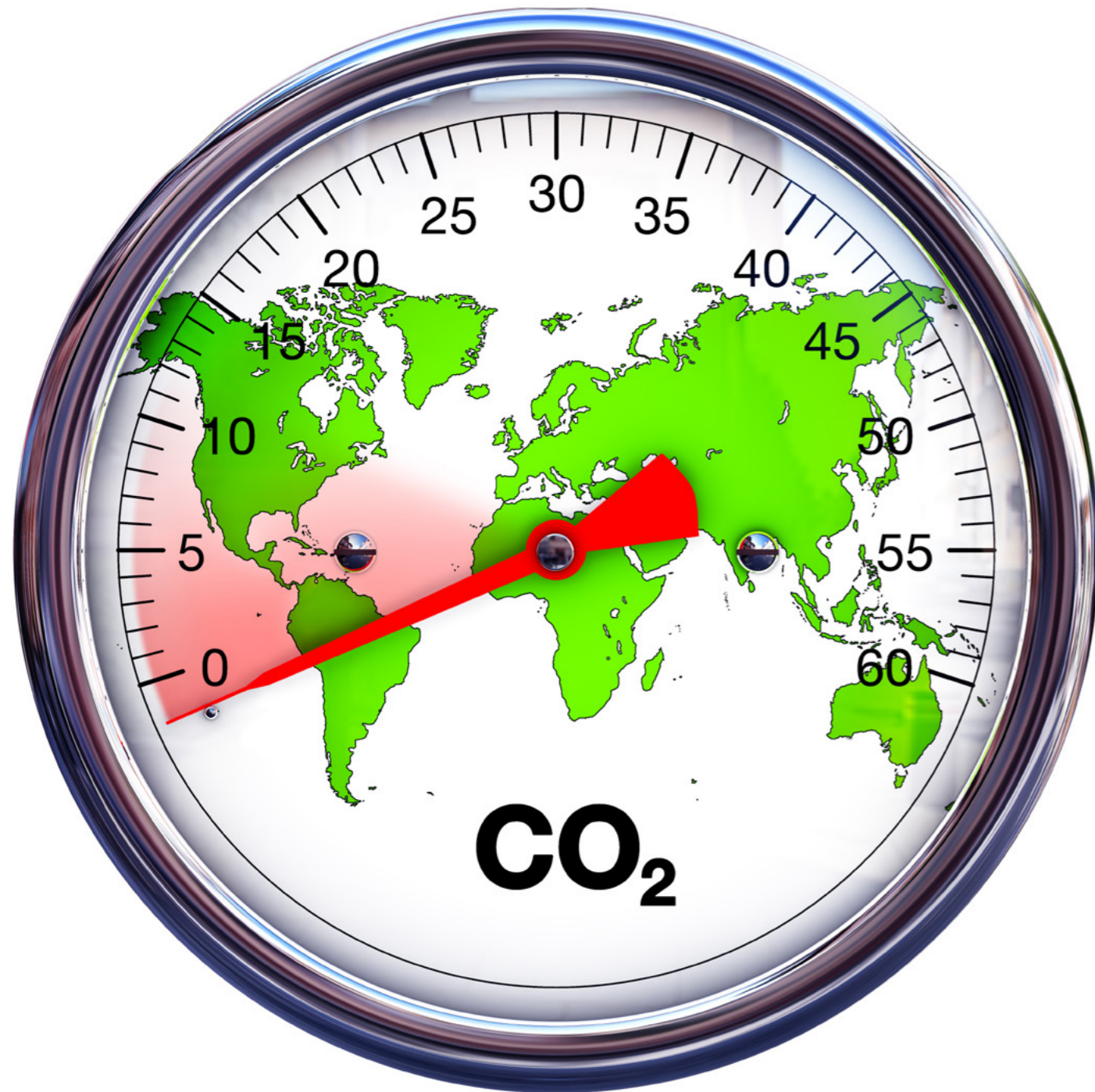
BpfBOUW krijgt via een digitale rapportage inzicht in de resultaten van de verschillende analyses. Deze rapportage wordt op jaarlijkse basis geüpdatet. Daarnaast wordt bpfBOUW via deep-dive sessies op de hoogte gehouden van het managen en monitoren van klimaatgerelateerde risico's en -kansen. De verschillende beleggingscategorieën worden door de afdeling fiduciair management regelmatig gereviewed als onderdeel van het vaststellen en evalueren van mandatering. De resultaten daarvan worden teruggekoppeld aan bpfBOUW.

Indicatoren en doelstellingen voor klimaatrisico's en -kansen

- APG volgt 20 indicatoren om inzicht te krijgen in de snelheid waarmee de transitie verloopt. Bijvoorbeeld: de vraag naar olie en gas, beleggingen in hernieuwbare energie en trends in de verkopen van elektrische auto's.
- Onze vermogensbeheerders meten de CO₂-voetafdruk van verschillende portefeuilles: aandelen, bedrijfsobligaties, private equity en vastgoed. Voor de beursgenoteerde aandelenportefeuille heeft bpfBOUW een reductiedoelstelling.
- APG meet met welke bronnen (kolen, olie, gas, nucleair en hernieuwbaar) onze energie-gerelateerde beleggingen energie opwekken.
- Onze vermogensbeheerders meten hoeveel we beleggen in bedrijven en vastgoed die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. BpfBOUW heeft hiervoor ook een doelstelling. Een aantal Duurzame Ontwikkelingsdoelen is gerelateerd aan klimaatverandering en de energietransitie.

- Bouwinvest ondertekende in 2020 het 'Paris Proof' commitment van de Dutch Green Building Council (DGBC). Hiermee heeft Bouwinvest zich verbonden aan de klimaatdoelstellingen van Parijs en de ambitie om uiterlijk in 2045 aan deze doelstellingen te voldoen. Het streven van Bouwinvest is om de vastgoedportefeuille al vóór die tijd vergaand energiezuinig en aardgasloos te maken
- BpfBOUW heeft specifieke doelstellingen voor het percentage BENG (Bijna Energie Neutraal Gebouw) woningprojecten in de vastgoedportefeuille, het energieverbruik van Nederlands vastgoed en zonnepanelen op Nederlands vastgoed. Ook in de duurzaamheidscertificaten die Bouwinvest hanteert, worden klimaatgerelateerde risico's en kansen meegenomen.

Meetmethode van de CO₂-voetafdruk

De uitstoot van CO₂ speelt een belangrijke rol bij de opwarming van de aarde. Het is daarom van groot belang dat de wereldwijde CO₂-uitstoot wordt beperkt.

Sinds 2013 meet APG de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in beursgenoteerde aandelen. Ook hebben we een doelstelling voor het verminderen van de CO₂-voetafdruk van onze beursgenoteerde aandelenportefeuille.

In het Nederlandse Klimaatakkoord hebben de pensioenfondsen afgesproken elk jaar te laten zien wat de CO₂-voetafdruk van hun relevante beleggingen is. Dit jaar publiceert bpfBOUW voor het eerst de CO₂-voetafdruk van de beleggingen in bedrijfsobligaties, vastgoed en private equity. Hiermee rapporteren we voor 53% van onze beleggingsportefeuille de CO₂-voetafdruk.

In deze bijlage lichten we toe hoe bpfBOUW de CO₂-voetafdruk van relevante beleggingscategorieën vaststelt en voor beursgenoteerde aandelen stuurt op het verminderen van de CO₂-voetafdruk.

Vaststellen van de CO₂-voetafdruk

BpfBOUW berekent en publiceert de CO₂-voetafdruk van relevante beleggingscategorieën volgens de Global GHG Accounting

and Reporting Standard for the Financial Industry, ontwikkeld door PCAF. De CO₂-voetafdruk wordt op een enkele uitzondering na berekend op basis van de posities in bedrijven op 31 december 2020. Indien de benodigde gegevens nog niet beschikbaar zijn, worden de meest recente positiegegevens gebruikt. De methode voor het méten van de CO₂-voetafdruk voor aandelen, verschilt van de methode die we sinds 2015 gebruiken om te sturen op de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille. Deze verschillen worden hieronder toegelicht. Vooralsnog blijven beide methodes naast elkaar bestaan. Sinds 2015 is de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille met 38% gedaald.

Reikwijdte relevante beleggingscategorieën

BpfBOUW streeft ernaar om de CO₂-uitstoot van alle relevante beleggingen vast te stellen. Sinds 2020 doen we dit voor aandelen, bedrijfsobligaties, vastgoed en private equity. Vanwege methodologische uitdagingen en het ontbreken van data kunnen we nog niet van alle beleggingen en beleggingscategorieën de CO₂-voetafdruk vast te stellen. Onze vermogensbeheerders zijn daarom nauw betrokken bij initiatieven om deze uitdagingen het hoofd te bieden.

Samenvatting meetmethodiek

	Aandelen	Bedrijfsobligaties	Vastgoed	Private equity
Methode	PCAF-Global	PCAF-Global	PCAF-Global	APG-methode, gebaseerd op beursgenoteerde aandelen
Toewijzingsfactor	Ondernemingswaarde incl contanten	Ondernemingswaarde incl contanten	Bruto vermogenswaarde	Ondernemingswaarde
Datum positie	31/12/2020	31/12/2020	31/12/2019	31/12/2020
Datum CO₂-emissies	Combinatie 2018 en 2019	Combinatie 2018 en 2019	2019	Combinatie 2018 en 2019
Reikwijdte	Scope 1 & 2	Scope 1 & 2	Scope 1, 2, 3	Scope 1 & 2
Dataleverancier	Trucost	Trucost, aangevuld met ISS ESG	GRESB	Sectorgemiddelden afgeleid van beursgenoteerde aandelen (Trucost)
Relevante beleggingen inbegrepen in de CO₂-voetafdruk	<ul style="list-style-type: none"> Gewone aandelen Preferente aandelen 	<ul style="list-style-type: none"> Bedrijfsobligaties Green bonds 	<ul style="list-style-type: none"> Alle vastgoedbeleggingen 	<ul style="list-style-type: none"> Alle private equity-beleggingen
% portefeuille-emissies geschat door APG/Bouwinvest	8%	3%	16%	100%

Rekenformule

We berekenen de volgende getallen voor de portefeuille:

Totale CO₂-voetafdruk in ton CO₂e (tCO₂e)

$$\text{BpfBOUW CO}_2\text{-voetafdruk (tCO}_2\text{e)} = \sum \text{Beleggingsspecifieke emissies (tCO}_2\text{e)} \times \frac{\text{(Totale beleggingen (mln €))}}{\text{(Totaal kapitaal belegging (mln €))}}$$

Relatieve CO₂-voetafdruk in ton CO₂e per miljoen euro belegd (tCO₂e / mln €)

$$\text{BpfBOUW relatieve CO}_2\text{-voetafdruk (tCO}_2\text{e/mln €)} = \frac{\text{(BpfBOUW CO}_2\text{-voetafdruk (tCO}_2\text{e))}}{\text{(Marktwaarde relevante bpfBOUW beleggingen (mln €))}}$$

Toewijzingsfactor

Voor het toeschrijven van de CO₂-emissies van een specifiek bedrijf of asset aan de portefeuille, wordt gebruikgemaakt van een toewijzingsfactor. Deze factor beschouwt de totale belegging in relatie tot de totale kapitaalstructuur van een bedrijf of asset. Binnen de portefeuille kan immers worden belegd in het eigen vermogen of in de schulden van een bedrijf of asset. In overeenstemming met PCAF gebruiken we de ondernemingswaarde inclusief cash (EVIC) voor het totale kapitaal van een bedrijf of activa. Als dit niet beschikbaar is, gebruiken we ondernemingswaarde of de totale balanswaarde. Voor vastgoed gebruiken we de bruto vermogenswaarde van de asset als uitgangspunt en voor het toeschrijven van de CO₂-uitstoot het door bpfBOUW geïnvesteerde kapitaal in het betreffende jaar.

Databronnen

Onze vermogensbeheerders kopen data in bij externe dataleveranciers om de CO₂-voetafdruk te berekenen. Om voor een zo groot mogelijk percentage van de portefeuille de CO₂-voetafdruk te kunnen berekenen, gebruiken we (van hoge kwaliteit naar lagere kwaliteit) de volgende hiërarchie:

1. Emissies gerapporteerd door het bedrijf of de asset via CDP, GRESB, het jaarverslag of het duurzaamheidsverslag, zoals verstrekt door onze dataleveranciers;
2. Emissies geschat door onze dataleveranciers;
3. Emissies geschat door APG op basis van de gemiddelde sector CO₂-intensiteit (tCO₂e / mln. € omzet).

Voor APG is de primaire bron voor emissiegegevens de Trucost-database. Voor bedrijfsobligaties worden deze aangevuld met gegevens van ISS ESG.

Bouwinvest gebruikt voor de berekening van de voetafdruk van vastgoedportefeuilles als primaire bron de gegevens van GRESB. Voor de Nederlandse vastgoedportefeuilles wordt jaarlijks in de GRESB-beoordeling over de assets gerapporteerd. Voor de internationale vastgoedportefeuilles gaat Bouwinvest in gesprek met haar internationale partners om deze informatie te verstrekken. Jaarlijks wordt ernaar gestreefd om de dekkinggraad van de data en kwaliteit te verhogen.

APG investeert fors in het onderhouden en verbeteren van de datakwaliteit. De dataleveranciers controleren de gerapporteerde emissiegegevens van bedrijven. Zijn deze gegevens inconsistent (bv. aanzienlijk hoger of lager dan sectorgenoten of dan in voorgaande jaren) of onvolledig (bv. niet van toepassing op alle activiteiten van het bedrijf) dan maken onze dataleveranciers gebruik van schattingen. APG controleert data intern voordat deze wordt gebruikt voor het meten van de CO₂-voetafdruk.

Vanwege processen van dataleveranciers en het valideren van data door APG duurt het enige tijd voordat de door bedrijven gerapporteerde emissies beschikbaar zijn. De berekening van de CO₂-voetafdruk in 2020 is gebaseerd op bedrijfsemissies in de boekjaren 2018 en/of 2019.

BpfBOUW streeft ernaar de CO₂-voetafdruk van alle relevante beleggingen te meten. In de ideale wereld zouden we in alle gevallen de gerapporteerde emissies van onze beleggingen gebruiken, maar die zijn niet altijd beschikbaar. Daarom vertrouwen we in belangrijke mate op aannames, schattingen en sectorgemiddelden bij de berekening van de CO₂-voetafdruk. Dit betekent dat, afhankelijk van de beleggingscategorie, de vastgestelde CO₂-voetafdruk mogelijk geen nauwkeurige weergave is van de CO₂-voetafdruk van de desbetreffende beleggingen. Voor sommige beleggingscategorieën, zoals private equity, is de CO₂-voetafdruk dan ook slechts nuttig voor informatieve doeleinden. De indicator '% portefeuille-emissies geschat door APG/Bouwinvest' in de tabel 'Samenvatting meetmethodiek' laat zien in hoeverre het vaststellen van de CO₂-voetafdruk afhankelijk is van schattingen. Onze vermogensbeheerder APG werkt samen met toezichthouders, bedrijven, sectorinitiatieven en externe vermogensbeheerders aan het verbeteren van de datakwaliteit.

Reikwijdte van emissies

De CO₂-voetafdruk van individuele beleggingen wordt berekend op basis van de directe en indirecte broeikasgasemissies van de eigen activiteiten (scope 1 en 2), omgerekend in equivalent ton CO₂ (CO₂e), zoals gedefinieerd door het PCAF Protocol. Momenteel houdt APG geen rekening met de emissies van de volledige waardeketen (scope 3) voor de berekening van de CO₂-voetafdruk. Een uitzondering hierop is de beleggingscategorie vastgoed, waar we de uitstoot van het energieverbruik van huurders wel meenemen in de berekening. Voor overige sectoren zijn scope 3-emissies nog niet betrouwbaar genoeg. Ook zou het tot dubbeltellingen leiden. Wel onderzoekt APG mogelijkheden om scope 3 in de toekomst te gebruiken.

Overwegingen per beleggingscategorie

Beursgenoteerde aandelen

De beschikbaarheid van gegevens over beursgenoteerde aandelen is over het algemeen goed, vooral voor bedrijven in CO₂-intensieve sectoren in de ontwikkelde markten. Niettemin spelen schattingen van dataleveranciers een belangrijke rol, vooral voor kleinere bedrijven en bedrijven in opkomende markten.

De vaststelling van de CO₂-voetafdruk van beursgenoteerde aandelen is gewijzigd doordat sinds 2020 ook de CO₂-voetafdruk van bedrijfsobligaties wordt gemeten. Voorheen werden emissies alleen toegerekend aan aandeelhouders (op basis van marktkapitalisatie). Sinds 2020 wordt de CO₂-uitstoot van een bedrijf toegerekend aan alle vermogensverschaffers, dus aan zowel het eigen vermogen als het vreemd vermogen (toerekening op basis van de totale kapitaalstructuur).

Bedrijfsobligaties

In 2020 heeft APG voor het eerst de CO₂-voetafdruk van de bedrijfsobligatie-portefeuille gemeten. Daarvoor is de methode aangepast om emissies toe te kennen over de totale kapitaalstructuur (zie 'beursgenoteerde aandelen'). Over het algemeen zijn op basis van bedrijfsobligaties minder gegevens beschikbaar dan voor beursgenoteerde aandelen. Er is een aanzienlijke overlap tussen deze beleggingscategorieën, maar het universum van bedrijfsobligaties omvat ook kleinere bedrijven en bedrijven die geen beursnotering hebben.

Opgemerkt moet worden dat onze beleggingen in bedrijfsobligaties voor een belangrijk deel uit groene obligaties bestaan. De opbrengsten van deze obligaties worden gereserveerd voor een bepaald groen doel. Door te beleggen in groene obligaties kunnen we direct bijdragen aan vergroeningsprojecten, ook van bedrijven die relatief CO₂-intensief zijn. Denk bijvoorbeeld aan een elektriciteitsbedrijf dat gedeeltelijk afhankelijk is van fossiele brandstoffen om elektriciteit te produceren, maar dat een groene obligatie uitgeeft om te investeren in hernieuwbare energie.

PCAF biedt vooralsnog geen leidraad hoe om te gaan met groene obligaties die bijdragen aan CO₂-reductie. Bovendien is het een uitdaging om specifieke gegevens te verkrijgen over emissie-reducties die verband houden met een groene obligatie. Om compleet te zijn, nemen we onze beleggingen in groene obligaties mee in de berekening van de CO₂-voetafdruk. Dit doen we op basis van de CO₂-uitstoot van het hele bedrijf. Deze uitstoot kan aanzienlijk hoger zijn dan de CO₂-voetafdruk van de afgezonderde projecten waarvoor de opbrengst van een green bond is bedoeld. De CO₂-voetafdruk van onze bedrijfsobligatieportefeuille wordt daardoor waarschijnlijk overschat. Daarom rapporteren we ook afzonderlijk de CO₂-uitstoot van groene bedrijfsobligaties.

De obligatieportefeuille bestaat naast bedrijfsobligaties uit staatsobligaties, overheidsgerelateerde obligaties en gesecuritiseerde beleggingen (bv effecten die door hypotheek worden gedekt; 'mortgage backed securities'). Hoewel staatsobligaties relevant zijn voor het vaststellen van de CO₂-voetafdruk van de portefeuille, hebben wij vooralsnog geen methode gekozen om deze te meten. Voor gesecuritiseerde beleggingen heeft onze vermogensbeheerder geen inzicht in de CO₂-uitstoot van de onderliggende activa. Ook is het niet mogelijk de attributiefactor te bepalen. Daarom richt de berekening van de CO₂-voetafdruk zich uitsluitend op bedrijfsobligaties.

Voor het meten van de CO₂-voetafdruk van onze bedrijfsobligaties wordt gebruikgemaakt van CO₂-emissiecijfers en fundamentele gegevens (bv. ondernemingswaarde en omzet). APG gebruikt informatie over het moederbedrijf als deze gegevens voor een specifieke obligatie niet beschikbaar zijn. Het moederbedrijf is mogelijk niet volledig representatief voor het emissieprofiel van het bedrijf waarin is belegd. Als fundamentele gegevens (bv. ondernemingswaarde of omzet) niet systematisch beschikbaar zijn, kan onze vermogensbeheerder geen CO₂-voetafdruk berekenen.

Vastgoed

De CO₂-voetafdruk van de vastgoedportefeuille wordt berekend met behulp van analyse-functionaliteit in de GRESB-portal. Hierdoor zijn alleen de assets meegenomen die meedoen aan het GRESB assessment (79% van de vastgoedportefeuille).

Het meest recente GRESB assessment 2020 bevat data van het voorgaande jaar (2019). In de berekening is daarom vanuit consistentie-oogpunt gebruik gemaakt van het door bpfBOUW geïnvesteerd kapitaal per ultimo 2019.

Het belegd vermogen waarvan de CO₂-uitstoot is gerapporteerd, is berekend door de dekking op basis van vloeroppervlak te vermenigvuldigen met het geïnvesteerd kapitaal dat rapporteert aan GRESB. De relatieve CO₂-emissiecijfers (tCO₂e/mln euro) zijn hiervan afgeleid.

Private equity

APG belegt in de beleggingscategorie private equity via externe beheerders in een groot aantal niet-beursgenoteerde bedrijven. In deze beleggingscategorie zijn fundamentele gegevens en informatie over CO₂-emissies zeer beperkt beschikbaar. APG maakt een inschatting van de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille aan de hand van sectorgemiddelden, die zijn afgeleid van het universum voor beursgenoteerde aandelen.

Voor het meten van de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille, maken we gebruik van de positie in sectoren in deze portefeuille, gecombineerd met sectorgemiddelden van de beursgenoteerde aandelenportefeuille, en een proxy van de attributiefactor. In de berekening is een aanpassing opgenomen om rekening te houden met het verschil in de hefboomwerking tussen de kapitaalstructuur van beursgenoteerde bedrijven en private equity-bedrijven. Dit hangt samen met het feit dat private equity in de regel met meer schuld wordt gefinancierd dan beursgenoteerde bedrijven. Daarom vermenigvuldigen we de schuld van de beursgenoteerde bedrijven met de hefboomfactor (1,2).

De berekening van de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille is dus gebaseerd op ruwe aannames voor zowel de CO₂-emissies als de fundamentele gegevens. Het cijfer voor de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille is dan ook van mindere kwaliteit dan dat van andere beleggingscategorieën.

Sturen op de CO₂-voetafdruk

BpfBOUW heeft een doelstelling voor het verminderen van de CO₂-voetafdruk van beursgenoteerde aandelen. Voor de andere beleggingscategorieën die hier worden vermeld, is er nog geen doelstelling.

In lijn met de afspraken in het Klimaatcommitment van de Financiële Sector zal bpfBOUW uiterlijk in 2022 nieuwe klimaatdoelstellingen bekendmaken, inclusief CO₂-reductiedoelstellingen voor private equity, bedrijfsobligaties en vastgoed.

Verschil tussen sturen en meten

Het doel en de vereisten voor het sturen op een lagere CO₂-voetafdruk van beursgenoteerde aandelen zijn anders dan voor het meten van de CO₂-voetafdruk. Daarom verschilt ook de methode. Doordat verschillende methodes worden gehanteerd, kan er een verschil zitten tussen het cijfer van de CO₂-voetafdruk van beursgenoteerde aandelen en het cijfer dat wordt gebruikt om hierop te sturen.

Verschillen meten en sturen op de CO₂-voetafdruk

	Metten	Sturen
Belangrijkste vereisten	<ul style="list-style-type: none"> • Transparantie bieden aan externe stakeholders over de CO₂-voetafdruk • Eenvoudig te begrijpen en uit te leggen aan externe stakeholders • Vergelijkbaarheid van de CO₂-voetafdruk met andere financiële instellingen • Naleving van externe normen en regelgeving 	<ul style="list-style-type: none"> • De mogelijkheid om data te integreren in het beleggingsproces; dit vereist dat de data op dagelijkse basis voor de portefeuillebeheerders beschikbaar is • Stabiliteit van datapunten om onnodige impact en omzet in de portefeuille te vermijden • Externe factoren waarop wij als belegger geen invloed hebben, mogen geen impact hebben op de CO₂-voetafdruk
Datapunten	<ul style="list-style-type: none"> • Totale CO₂-voetafdruk (tCO₂e) • Relatieve CO₂-voetafdruk (tCO₂e / mln €) 	<ul style="list-style-type: none"> • Reductiepercentage van de relatieve CO₂-voetafdruk (tCO₂e / mln € genormaliseerde belegde waarde) t.o.v. de peildatum (maart 2015)
Toewijzingsfactor	<ul style="list-style-type: none"> • Totale bpfBOUW beleggingen / Totaal kapitaal (ondernemingswaarde inclusief cash) 	<ul style="list-style-type: none"> • Totale bpfBOUW beleggingen / marktkapitalisatie (alleen aandelen)
Toegepaste correcties	<ul style="list-style-type: none"> • Geen 	<ul style="list-style-type: none"> • Verdeling portefeuille tussen ontwikkelde en opkomende markten constant t.o.v. de peildatum • Belegd vermogen in relatieve CO₂-voetafdruk gecorrigeerd voor fluctuaties in aandelenkoersen, waardoor stijgende of dalende koersen geen invloed hebben
Datum	<ul style="list-style-type: none"> • Gebaseerd op portefeuille 31 december 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebaseerd op portefeuille 31 maart (na verslagjaar)
Standaard	<ul style="list-style-type: none"> • PCAF-Global 	<ul style="list-style-type: none"> • APG-methode

In januari 2021 publiceerde De Nederlandsche Bank een onderzoekspaper over de effecten van prijsinflatie en fluctuerende valutakoersen op de CO₂-voetafdruk.²⁶ Door prijsinflatie of veranderende wisselkoersen kan de voetafdruk waarop wordt gestuurd sterker dalen dan de voetafdruk waarin voor deze effecten wordt gecorrigeerd. Andersom kan ook. Dit onderschrijft het belang van stuurindicatoren die niet worden beïnvloed door externe variabelen. BpfBOUW corrigeert daarom sinds 2015 voor effecten zoals prijsinflatie. Het sturen op de relatieve CO₂-voetafdruk heeft sinds 2015 ook geleid tot een absolute afname van de CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuille.

²⁶ ['Misleading Footprints, Inflation and exchange rate effects in relative carbon disclosure metrics'](#)

Gebruikte afkortingen

AFIRE	Association of Foreign Investors in Real Estate; Amerikaanse organisatie van institutionele vastgoedbeleggers	INREV	European Association for Investors in Non-Listed Real Estate Vehicles; Europese organisatie van institutionele vastgoedbeleggers
APG AM	APG Asset Management; vermogensbeheerbedrijf van APG	IVBN	Vereniging van Institutionele Beleggers in Vastgoed, Nederland
ANREV	Asian Association for Investors in Non-Listed Real Estate Vehicles; Aziatische organisatie van institutionele vastgoedbeleggers)	OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
AUM	Assets under management; totaal belegd vermogen	PCAF	Partnership for Carbon Accounting Financials
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders	PRI	Principles for Responsible Investing; wereldwijde vereniging van zo'n 2.300 pensioenfondsen, vermogensbeheerders en bedrijven die verantwoord beleggen willen bevorderen
BENG	Bijna Energie Neutraal Gebouw; een brede indicator voor de energieprestaties van vastgoed	SDI	Sustainable Development Investment; een belegging die aantrekkelijk is uit financieel oogpunt én bijdraagt aan het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen
BREEAM	Building Research Establishment Environmental Assessment Method; kenmerk voor duurzame gebouwen	SFDR	Sustainable Finance Disclosure Regulation; Europese wetgeving die voorschrijft waaraan de informatieverschaffing van pensioenfondsen over de duurzaamheid van hun beleggingen moet voldoen
CO2	Koolstofdioxide; het belangrijkste broeikasgas	TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures; werkgroep onder leiding van Michael Bloomberg die in 2017 een rapport uitbracht over hoe onder andere bedrijven en fondsen het beste kunnen rapporteren over klimaatverandering
DGBC	Dutch Green Building Council	TPAC	Timber Procurement Assessment Committee; organisatie die namens de Nederlandse overheid certificeringen voor duurzaam hout beoordeelt
ESG	Environment, Social and Governance; milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur – onderwerpen waarvoor aandacht is bij verantwoord beleggen	ULI	Urban Land Institute; organisatie ter bevordering van verantwoord landgebruik
FSC	Forest Stewardship Council; internationaal netwerk voor verantwoord bosbeheer en de certificering van duurzaam hout	UNGC	United Nations Global Compact; internationaal erkende principes voor het handelen van bedrijven op het gebied van mensen- en arbeidsrechten, milieu en het tegengaan van corruptie
GRESB	Global Real Estate Sustainability Benchmark; organisatie opgericht door onder andere APG die de duurzaamheidsprestaties vergelijkt van vastgoedfondsen	UNGP	United Nations Guiding Principles; richtlijnen voor bedrijven en mensenrechten
GRI	Global Reporting Initiative; een internationale standaard voor duurzaamheidsverslaggeving	VBDO	Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling
GPR	Gemeentelijke Praktijk Richtlijn; een digitaal instrument om de duurzaamheid van vastgoed te meten	Wp	Wattpiek; de meeteenheid voor de capaciteit van zonnecellen. Eén Wp is de productie van elektrisch vermogen van 1 watt onder 'standaard' omstandigheden. Veel gebruikt zijn kWp (duizend wattpiek) en MWp (1 miljoen wattpiek).
GRIG	Global Responsible Investment and Governance Team; APG-deskundigen op terrein van duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur		
ICGN	International Corporate Governance Network; een internationale organisatie voor de ontwikkeling van normen voor goed ondernemingsbestuur		
IMVB	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen		

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: de lezers van het 'Verslag Verantwoord Beleggen 2020' van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Bouwnijverheid

Onze conclusie

Wij hebben het Verslag Verantwoord Beleggen (hierna: het Verslag) van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Bouwnijverheid (hierna: bpfBOUW) te Amsterdam over 2020 beoordeeld. Een beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid.

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat het Verslag niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de sectie 'rapportagecriteria' van dit assurance-rapport.

De basis voor onze conclusie

Wij hebben onze beoordeling van het Verslag verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)'. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van het Verslag'.

Wij zijn onafhankelijk van bpfBOUW zoals vereist in de 'Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten' (VIO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de 'Verordening gedrags- en beroepsregels accountants' (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Rapportagecriteria

De verantwoord beleggen informatie dient gelezen en begrepen te worden samen met de rapportagecriteria. bpfBOUW is verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze rapportagecriteria, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving.

De gehanteerde rapportagecriteria voor het opstellen van de verantwoord beleggen informatie zijn ontleend aan de principes van de Sustainability Reporting Standards van het Global Reporting Initiative (GRI) aangevuld met door bpfBOUW zelf opgestelde rapportagecriteria.

Beperkingen in de reikwijdte van onze beoordeling

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in het Verslag maken geen onderdeel uit van de informatie die door ons is beoordeeld. Wij verstrekken derhalve geen zekerheid over deze informatie.

In het Verslag is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en risico-inschattingen. Inherent aan toekomstgerichte informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van de in het Verslag opgenomen toekomstgerichte informatie.

Verantwoordelijkheden van het Bestuur voor het Verslag

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het Verslag in overeenstemming met de gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht in de sectie 'Rapportagerichtlijnen', inclusief het identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van het Verslag en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in het hoofdstuk 'Over dit verslag'.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van het verslag mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van het Verslag

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een beoordeling dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en variëren in aard en timing van, en zijn ook geringer in omvang, dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een beoordeling is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij een controle.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze verantwoord beleggen informatie nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze beoordelingswerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op onze conclusie.

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3000A, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze beoordeling bestond onder andere uit:

- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante thema's en kwesties op het gebied van verantwoord beleggen en de kenmerken van de organisatie;
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte verslaggevingscriteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in het Verslag staan. Dit omvat het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur;
- Het verkrijgen van inzicht in de rapporteringsprocessen die ten grondslag liggen aan de gerapporteerde informatie, inclusief het op hoofdlijnen kennis nemen van de interne beheersingsmaatregelen, voor zover relevant voor onze beoordeling;
- Het identificeren van gebieden in het Verslag met een hoger risico op misleidende of onevenwichtige informatie of afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Het op basis van deze risico-inschatting bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van de informatie in het Verslag. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:
 - Het afnemen van interviews met relevante medewerkers op groepsniveau verantwoordelijk voor het verantwoord beleggen beleid en de prestaties;
 - Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne controles op, en de consolidatie van gegevens in de informatie;
 - Het verkrijgen van assurance-informatie dat de informatie in het Verslag aansluit op de onderliggende administraties van de organisatie;
 - Het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie.
- Het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van het Verslag;
- Het overwegen of de informatie in het Verslag als geheel, inclusief de daarin opgenomen toelichtingen het beeld weergeeft in relatie tot het doel van de gehanteerde verslaggevingscriteria.

Wij communiceren met het Bestuur over onder andere de geplande reikwijdte en timing van de beoordeling en over de significante bevindingen die uit onze beoordeling naar voren zijn gekomen.

Amstelveen, 3 juni 2021
KPMG Accountants N.V.

drs. D.A.C.A.J. Landesz Campen RA
Partner

